

Monitor actieprogramma Tel mee met Taal 2016-2018

Tussenrapportage 2017

Opdrachtgever: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Rotterdam, 6 November 2017

Monitor actieprogramma Tel mee met Taal 2016-2018

Tussenrapportage 2017

Opdrachtgever: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Rotterdam, 6 November 2017

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	7
1 Achtergrond en vraagstelling	13
2 Lokale Netwerkaanpak - Actielijn 1	17
2.1 Achtergrond	17
2.2 Resultaten	18
3 Taalakkoorden en Taal op de werkvloer - Actielijn 2	24
3.1 Achtergrond	24
3.2 Resultaten	24
4 Leesbevordering - Actielijn 3	30
4.1 Achtergrond	30
4.2 Resultaten	31
5 Projecten - Actielijn 4	38
5.1 Achtergrond	38
5.2 Resultaten	38
6 Kennis, Netwerken en Communicatie - Actielijn 5	43
6.1 Achtergrond	43
6.2 Resultaten	43
7 Conclusies	47
Onderzoeksopzet	53
Evaluatiekader	53
Actielijn 1- Lokale netwerkaanpak	55
Actielijn 2- Stimulering van taalakkoorden en taalscholing op de werkvloer	55
Actielijn 3- Leesbevordering	57
Actielijn 4- Projecten	58
Actielijn 5- Kennis, netwerken en communicatie	59

Managementsamenvatting

Achtergrond

Ongeveer één op de negen Nederlanders tussen de 16 en 65 jaar is de Nederlandse taal niet voldoende machtig. Deze mensen hebben moeite met zelfstandig functioneren in de maatschappij of in het werk. Zij ondervinden bijvoorbeeld belemmeringen bij het schrijven van een brief voor een sollicitatie, het aanvragen van toeslagen of bij het lezen van bijsluiters van medicijnen.

In 2015 is op initiatief van de ministeries van OCW, SZW en VWS gestart met het actieprogramma *Tel mee met Taal 2016-2018* om een extra impuls te geven aan het bestrijden en voorkomen van laaggeletterdheid. Binnen het actieprogramma wordt laaggeletterdheid bij volwassenen aangepakt en wordt, om laaggeletterdheid op latere leeftijd te voorkomen, preventief ingezet op het voorkomen van taalachterstanden bij kinderen. Om de effectiviteit van de ondersteuning te vergroten wordt in het actieprogramma sterk ingezet op het bevorderen van structurele samenwerking van partners op lokaal en regionaal niveau.

Het actieprogramma bouwt voort op de inspanningen en investeringen van het kabinet op het gebied van taal in de voorgaande jaren. Binnen het actieprogramma worden effectieve bestaande programma's voortgezet en uitgebreid en zijn er nieuwe initiatieven ontwikkeld.

Het programma bestaat uit vijf actielijnen:

1. Lokale netwerkaanpak;
2. Stimuleren van taalakkoorden en taalscholing op de werkvloer;
3. Leesbevordering;
4. Innovatieve projecten (experimenten);
5. Kennis, Netwerken en Communicatie.

Binnen [actielijn 1](#) wordt met het in 2012 door Stichting Lezen & Schrijven ontwikkelde netwerkprogramma *Taal voor het Leven* gewerkt aan het ontwikkelen en versterken van regionale taalnetwerken ter verbetering van de aansluiting tussen het plaatselijk taalaanbod en de behoefte van de doelgroep. Partijen in de regio worden ondersteund met landelijk ontwikkelde cursus- en wervingsmaterialen die aansluiten op de leervraag van laaggeletterden.

[Actielijn 2](#) draagt bij aan de verduurzaming van opgezette regionale taalnetwerken door het inzetten op het afsluiten van regionale en lokale taalakkoorden in de arbeidsmarktregio's. Via de taalakkoorden maken gemeenten en andere partijen afspraken over het voorkomen van taalachterstanden en het bestrijden van laaggeletterdheid. Naast regionale taalakkoorden wordt er binnen deze actielijn ook gewerkt aan het stimuleren van het landelijke *Taalakkoord Werkgevers*. Doel van dit taalakkoord is dat werkgevers actief aan de slag gaan met het versterken van de taalvaardigheid van werknemers. Ter versterking van de effectiviteit van de regionale en lokale taalakkoorden en het *Taalakkoord Werkgevers* is er tot slot een stimuleringsbudget beschikbaar gesteld. Dit stelt partijen binnen een regionaal of lokaal taalakkoord in staat concrete op maat gemaakte trajecten aan te bieden aan laaggeletterden. Het biedt daarnaast werkgevers de mogelijkheid taalcursussen aan werknemers aan te bieden.

Voor een effectieve aanpak gaat het bestrijden van laaggeletterdheid hand in hand met het voorkomen van achterstanden en laaggeletterdheid. Binnen [Actielijn 3](#) zet Stichting Lezen daarom in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek, in op leesbevordering van alle kinderen, middels het programma *Kunst van Lezen*. Dit is in 2008 door de partijen samen ontwikkeld. Met deze

actielijn wordt gewerkt aan het doorbreken van de vicieuze cirkel van laaggeletterdheid binnen gezinnen.

Actielijn 4 legt de verbinding tussen taal en (nieuwe) onderwerpen waar taalvaardigheid een rol speelt, zodat moeilijk bereikbare groepen beter bereikt worden en er meer effect behaald kan worden. Diverse projecten, opgezet met regionale en lokale partijen, en gericht op preventie of curatie, geven inzicht in welke praktijken en randvoorwaarden het meest effectief zijn.

Actielijn 5 is ondersteunend aan de 4 eerdere actielijnen. Met landelijke kennisopbouw en kennisdeling, een landelijk taalnetwerk én samenwerking binnen het Rijk, ondersteunt deze actielijn de regionale en lokale aanpak.

De ministeries willen synergie creëren door diverse terreinen waar taal een rol speelt met elkaar te verbinden in het actieprogramma. De actielijnen in Tel mee met Taal richten zich waar mogelijk op die domeinen waar de grootste problemen rondom taalachterstanden en laaggeletterdheid spelen en waar nieuwe verbindingen tussen organisaties het meest kansrijk zijn: het gezin; de arbeidsmarkt en de gezondheid(-zorg). Deze domeinen worden zoveel mogelijk meegenomen binnen de actielijnen.

De 5 actielijnen dragen gezamenlijk bij aan het behalen van de hoofddoelstellingen van het actieprogramma:

1. De aanpak van laaggeletterdheid is gericht op het verhogen van de zelfredzaamheid, participatie en/of ontwikkelingsmogelijkheden van mensen die hierin worden geremd vanwege beperkte taal-, reken-, en digitale vaardigheden.
2. In elke arbeidsmarktregio komt tussen gemeenten en lokale partners een duurzame samenwerking tot stand om de laaggeletterdheid te voorkomen en aan te pakken.
3. In de periode 2016-2018 verbeteren tenminste 45.000 Nederlanders hun taalbeheersing zodanig dat zij aantoonbaar beter scoren op taalbeheersing en maatschappelijke participatie, waaronder arbeidsdeelname.
4. In 2018 worden in totaal 1 miljoen jonge kinderen tot en met de basisschoolleeftijd bereikt met leesbevorderingsactiviteiten, zodat hun taalvaardigheid en leesplezier toenemen.

Deze tussenrapportage is onderdeel van een monitor en kijkt in hoeverre het actieprogramma op weg is om zijn doelstellingen te behalen. Aan het einde van het actieprogramma volgt een eindrapportage waarin besproken wordt of de doelstellingen van het actieprogramma zijn behaald.

Aanpak

In dit onderzoek kijken we naar het bereik en het effect van de verschillende actielijnen in de eerste anderhalf jaar van het programma. Tevens kijken we in hoeverre deze actielijnen daarmee bijdragen aan de hoofddoelstellingen van het actieprogramma. We beantwoorden per actielijn een set aan vragen die inzicht geven in het bereik en de uitkomsten van de activiteiten, in de effecten op deelnemers, vrijwilligers en partners, en in de tevredenheid van deze groepen.

Er is voornamelijk gebruik gemaakt van bestaand materiaal (zoals kwartaalrapportages en tevredenheidsonderzoeken), aangeleverd door de uitvoerende partijen en partners. Daarnaast zijn verschillende interviews en een enquête uitgevoerd.

Resultaten

Met vijf actielijnen, waarbinnen effectieve bestaande programma's zijn voortgezet en uitgebreid en nieuwe initiatieven zijn ontwikkeld, wordt er gewerkt aan het behalen van de doelstellingen van het programma.

We concluderen op basis van het beschikbare onderzoeksmateriaal dat het actieprogramma Tel mee met Taal 2016-2018 halverwege 2017 op schema ligt om de gestelde kwantitatieve doelen te gaan behalen en een flink stap voorwaarts te zetten in de richting van de kwalitatieve doelstellingen. We lichten deze conclusie nader toe aan de hand van een bespreking van de stand van zaken per hoofddoelstelling.

De aanpak van laaggeletterdheid is gericht op het verhogen van de zelfredzaamheid, participatie en/of ontwikkelingsmogelijkheden van mensen die hierin worden geremd vanwege beperkte taal-, -reken-, en digitale vaardigheden.

De activiteiten onder alle vijf de actielijnen dragen uiteindelijk bij aan de eerste kwalitatieve hoofddoelstelling. Met het preventief ondersteunen van kinderen en het curatief ondersteunen van volwassenen met een beperkte taalvaardigheid, wordt gewerkt aan het versterken van de basisvaardigheden van (toekomstige) volwassenen.

Een beperkte taalvaardigheid heeft negatieve persoonlijke en daardoor maatschappelijke en economische gevolgen. Mensen zijn minder zelfredzaam en hebben daardoor bijvoorbeeld moeite met het op orde krijgen en houden van financiën¹, hebben vaker een slechtere (ervaren) gezondheid² en hebben slechtere arbeidsmarktperspectieven³. De actielijnen in Tel mee met Taal richten zich dan ook waar mogelijk op die domeinen waar de grootste problemen rondom taalachterstanden en laaggeletterdheid spelen en waar nieuwe verbindingen tussen organisaties het meest kansrijk zijn: het gezin, de arbeidsmarkt de gezondheid(-szorg).

Binnen Taal voor het Leven en het programma-aanbod wordt er specifiek aandacht besteed aan de thema's gezondheid, werk en geld, omdat moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen en digitaal communiceren hier grote invloed op heeft.⁴ Stichting Lezen & Schrijven zet in op het vergroten van het bewustzijn van en de kennis over de relatie tussen taal en de thema's; initieert beleidsmatig en wetenschappelijk onderzoek naar de relatie en heeft materiaal voor professionals in de sectoren ontwikkeld om mensen met beperkte vaardigheden te herkennen en ze door te verwijzen naar scholing. Naast deze drie domeinen wordt er ook aandacht besteed aan het domein gezin met bijvoorbeeld de cursus Taal voor Thuis. In deze cursus voor ouders van peuters, kleuters en kinderen op de basisschool, leren ouders de taalontwikkeling van hun kind te stimuleren en wordt ingezet op het versterken van ouderbetrokkenheid. Met het inzetten op de verbetering van taalvaardigheid van ouders kan voorkomen worden dat ook kinderen binnen het gezin taalachterstanden oplopen.

Binnen Kunst van Lezen wordt expliciet ingezet op het domein gezin. Door het stimuleren van lezen en voorlezen kan de vicieuze cirkel van een lage taalvaardigheid binnen gezinnen doorbroken worden. De programma's BoekStart voor baby's en de Bibliotheek op school basisonderwijs binnen Kunst van Lezen zijn bewezen effectief in het vergroten van de leesvaardigheid van kinderen en het stimuleren van een positieve leesmotivatie en leesattitude.

Uit onderzoek blijkt dat deelnemers aan een cursus per saldo vaker een verbetering dan een verslechtering constateren op verschillende elementen van sociale inclusie (digitale vaardigheden, assertiviteit, natuur en sportactiviteiten, ontmoeten en ondernemen, afname van het sociaal isolement). Voor hun arbeidsmarktpositie is dat nog onduidelijk.

¹ Ecoo i.s.m ROA (2016). Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede.

² Nivel (2015). Laaggeletterdheid en Gezondheid. Stand van zaken.

³ ROA i.s.m Maastricht University (2016). De arbeidsmarktperspectieven van laaggeletterden in Nederland tot 2020.

⁴ <https://www.lezenenschrijven.nl/over-laaggeletterdheid/themas/>.

Met het stimuleren van en ondersteunen van regionale taalakkoorden draagt Tel mee met Taal indirect bij aan het verhogen van de zelfredzaamheid en participatie. Dat geldt ook voor de verschillende innovatieve projecten van actielijn 4 waar in de praktijk wordt onderzocht hoe de taal of de digitale vaardigheden van verschillende doelgroepen, zoals ouderen kunnen worden vergroot.

Een directe bijdrage aan de ontwikkelmogelijkheden van laagtaalvaardige werknemers biedt Tel mee met Taal vanuit het stimuleringsbudget van actielijn 2. Tot augustus 2017 zijn vanuit het programma 177 bedrijven financieel ondersteund, waarmee in totaal ruim 2.500 werknemers die tegen taalbarrières aanlopen cursussen volgen.

Daarnaast stimuleert Tel mee met Taal met het Taalakkoord Werkgevers ook indirect de taalontwikkeling van werknemers. Met de ondertekening van het akkoord zeggen bedrijven en branchevereniging toe zich in te zetten voor de taalontwikkeling van werknemers en dit ook uit te dragen. De doelstelling is dat eind 2017 300 werkgevers, branches en taalaanbieders zich gecommitteerd hebben aan het belang van taal op de werkvloer. Vanaf januari 2015 tot augustus 2017 hebben 175 partijen het landelijke Taalakkoord Werkgevers ondertekend; 112 werkgevers, 19 branches en 44 taalaanbieders. Met nog anderhalf jaar tot het einde van 2018 heeft tot nu toe ruim de helft van het beoogde aantal partijen het akkoord ondertekend.

Concluderend stellen we op basis van voorgaande dat Tel mee met Taal vanuit de verschillende actielijnen direct en indirect bijdraagt aan het verhogen van de zelfredzaamheid, participatie en/of ontwikkelingsmogelijkheden van mensen die hierin worden geremd vanwege beperkte taal-, reken-, en digitale vaardigheden.

[In elke arbeidsmarktregio komt tussen gemeenten en lokale partners een duurzame samenwerking tot stand om laaggeletterdheid te voorkomen en aan te pakken.](#)

Met het stimuleren van het sluiten van regionale taalakkoorden draagt Tel mee met Taal vanuit actielijn 2 direct bij aan deze doelstelling. Met name in de regionale taalakkoorden komen preventieve en curatieve aanpakken en partijen bij elkaar waarbij wordt bijgedragen aan het structureel voorkomen en bestrijden van laaggeletterdheid. Met de stimuleringsmiddelen uit deze actielijn is het tot stand komen en uitbreiden van regionale akkoorden met nieuwe activiteiten bevorderd. Deze stimuleringsbijdragen worden in de regio's ingezet voor concrete activiteiten en projecten, zoals het opzetten van Taalhuizen of het opzetten van nieuwe communicatiemiddelen om laaggeletterden te bereiken.

Op peildatum 21 april 2017 waren er in totaal 12 regionale taalakkoorden verdeeld over 12 verschillende arbeidsmarktregio's gesloten die voldeden aan alle gestelde criteria. In 9 gevallen gaat het om een nieuw taalakkoord dat (mede) gesloten is in het kader van Tel mee met Taal. In 3 gevallen vormde Tel mee met Taal de directe aanleiding voor de totstandkoming van een taalakkoord. Over de tijd is er een stijgende lijn te zien in het aantal regionale taalakkoorden dat wordt gesloten. Met de 12 vastgestelde regionale taalakkoorden en 11 andere samenwerkingsverbanden die in ontwikkeling zijn, lijkt de doelstelling voor 2017 (een regionaal taalakkoord in minimaal 20 arbeidsmarktregio's voor 2017) haalbaar. Hiermee ligt Tel mee met Taal ook op koers om de doelstelling van 30 regionale taalakkoorden eind 2018 te realiseren.

Binnen vrijwel alle regionale taalakkoorden worden de domeinen gezin, onderwijs en werk expliciet onderscheiden, en worden taalactiviteiten uitgevoerd die specifiek op elk van de domeinen gericht zijn. Ook worden er binnen de regio's verbanden gelegd tussen de verschillende domeinen om te komen tot een integrale benadering van laagtaalvaardigheid. Hierbij worden activiteiten gericht op

kinderen (preventie) ook gekoppeld aan activiteiten gericht op het verminderen van laagtaalvaardigheid onder volwassenen. In alle regio's met een taalakkoord nemen partijen deel die actief zijn op verschillende domeinen / leefgebieden van laagtaalvaardigen. Door het opstarten en uitbouwen van regionale akkoorden te ondersteunen, draagt Tel mee met Taal ook bij aan de ontwikkeling van integrale aanpakken.

De activiteiten binnen de eerste actielijn rondom het neerzetten van een duurzame structuur in de regio dragen ook bij aan duurzame regionale samenwerking. In de meeste regio's zijn Taalhuizen of Taalpunten opgezet en wordt er gewerkt aan het opstellen van structureel lange termijn beleid binnen de gemeenten en het vormen van lokale taalnetwerken.

Vanaf 2008 heeft het programma Kunst van Lezen ingezet op de totstandkoming van netwerken om leesbevorderingsprogramma's met name op lokaal niveau te borgen in het beleid van de diverse samenwerkende partners. Eén van de ambities van Kunst van Lezen is dat er via de netwerken op strategisch niveau meer ingezet wordt op de verbinding tussen curatie en preventie.

Ook binnen de actielijn Communicatie, Kennis en Netwerken worden middels netwerkactiviteiten en instrumenten die kennisdelen mogelijk maken, partijen bij elkaar gebracht en gestimuleerd om samen aan de slag te gaan met curatie of preventie van laaggeletterdheid.

We kunnen concluderen dat er binnen alle actielijnen duidelijke stappen zijn gezet om in elke (arbeidsmarkt)regio te komen tot een duurzame samenwerking tussen gemeenten en lokale regionale partners in structureel voorkomen en bestrijden van laaggeletterdheid.

[In de periode 2016-2018 verbeteren tenminste 45.000 Nederlanders hun taalbeheersing zodanig dat zij aantoonbaar beter scoren op taalbeheersing en maatschappelijke participatie, waaronder arbeidsdeelname.](#)

Binnen het actieprogramma Tel mee met Taal draagt met name de eerste actielijn (Lokale netwerkaanpak) bij aan het behalen van deze doelstelling. Om deze te bereiken wordt ingezet op het werven en trainen van vrijwilligers; het inrichten van permanente ontmoetingsplekken in de regio waar cursisten en trainers/begeleiders terecht kunnen en het neerzetten van een duurzame infrastructuur in de regio waarbij gemeenten en organisaties samen werken aan het aanpakken van laaggeletterdheid. Ook vanuit actielijn 2, het stimuleren en ondersteunen om te komen tot regionale taalakkoorden, draagt Tel mee met Taal bij aan deze doelstelling. Binnen deze akkoorden wordt door partijen uit verschillende domeinen samengewerkt zowel preventief (gericht op leesbevordering van kinderen) als curatief (met de aanpak van laaggeletterdheid onder volwassenen). Ook wordt nadrukkelijk de verbinding tussen deze beide in verschillende trajecten gezocht om zo ook tot een meer integrale aanpak te komen.

De geplande activiteiten binnen de lokale netwerkaanpak Taal voor het Leven liggen goed op schema en dragen bij aan het bereiken van de verbetering van de taalbeheersing van 45.000 Nederlanders. Uit de beschikbare gegevens ten tijde van dit onderzoek (1 juli 2017) bleek dat met 37.847 nieuwe cursisten halverwege het programma reeds 84% van de doelstelling behaald is. Het behalen van de kwantitatieve doelstelling in 2018 ligt daarmee vóór op schema. De ondersteuning aan de geplande 45.000 nieuwe deelnemers is echter ook daadwerkelijk succesvol wanneer cursisten een verbetering doormaken qua sociale activering en taaltoepassing.

Uit onderzoek blijkt dat deelnemers per saldo vaker een verbetering dan een verslechtering constateren op verschillende elementen van sociale inclusie (digitale vaardigheden, assertiviteit,

natuur en sportactiviteiten, ontmoeten en ondernemen, afname van het sociaal isolement). De onderzoeksuitkomsten geven momenteel nog geen inzicht in de mate waarin cursisten een verbetering of verslechtering van hun arbeidsmarktpositie ervaren.

We concluderen op grond van bovenstaande dat de realisatie van deze hoofddoelstelling zodanig op schema ligt, dat de kans zeer groot is dat de gestelde ambitie voor 2018 behaald zal worden.

[In 2018 worden in totaal 1 miljoen jonge kinderen tot en met de basisschoolleeftijd bereikt met leesbevorderingsactiviteiten, zodat hun taalvaardigheid en leesplezier toenemen.](#)

Binnen het actieprogramma Tel mee met Taal is de actielijn Leesbevordering de actielijn die bijdraagt aan het behalen de tweede hoofddoelstelling van het actieprogramma. Om dit te kunnen bereiken, wordt er gewerkt aan het uitbreiden van de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school zodat meer kinderen en jongeren bereikt gaan worden. Tevens wordt samenwerking binnen een leesbevorderingsnetwerk tussen openbare bibliotheken en lokale overheid en instellingen gestimuleerd. De ondersteuning aan de geplande 1 miljoen kinderen is succesvol wanneer alle partners van Kunst van Lezen tevreden zijn over het programma en de samenwerking en wanneer de leesvaardigheid van kinderen en jongeren verbetert en hun leesmotivatie toeneemt.

De geplande activiteiten binnen het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen liggen goed op schema en dragen bij aan het behalen van de tweede hoofddoelstelling van Tel mee met Taal voor eind 2018. Eind 2016 werden ruim 676.000 kinderen bereikt (68%). Op basis van ontwikkelingen in het verleden en het verloop van de activiteiten is de verwachting van Stichting Lezen dat eind 2017 rond de 860.000 kinderen bereikt worden om eind 2018 op de nagestreefde 1 miljoen kinderen uit te komen.

De ondersteuning aan die 1 miljoen kinderen is daadwerkelijk succesvol wanneer hun taalvaardigheid en leesplezier toegenomen zijn. Wetenschappelijke (vervolg)onderzoeken tonen aan dat de programma's BoekStart voor baby's en de Bibliotheek op school basisonderwijs bewezen effectief zijn om de leesvaardigheid van kinderen te vergroten en een positieve leesmotivatie en leesattitude te stimuleren.

Ook aan deze doelstelling wordt vanuit actielijn 2 (Stimuleren van taalakkoorden en taalscholing op de werkvloer) een bijdrage geleverd. Door het stimuleren en ondersteunen om te komen tot regionale taalakkoorden draagt Tel mee met Taal bij aan de samenwerking tussen partijen uit verschillende domeinen waarbij ook de verbinding wordt gelegd tussen leesbevordering van kinderen (preventie) en de aanpak van laagtaalvaardigheid van ouders (curatief). Ook middels actielijn 4 (Innovatieve projecten) wordt hieraan bijgedragen en dan met name door de verschillende pilots die worden uitgevoerd binnen het project aanpak Laagtaalvaardige gezinnen (Kunst van Lezen).

We concluderen op grond van bovenstaande dat ook de realisatie van deze hoofddoelstelling zodanig op schema ligt, dat de kans zeer groot is dat de gestelde ambitie voor 2018 behaald zal worden.

1 Achtergrond en vraagstelling

Er zijn in Nederland grote groepen mensen die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen, ofwel laaggeletterd zijn. Laaggeletterden hebben moeite zelfstandig te functioneren in de maatschappij of in het werk omdat ze problemen ervaren met lezen, schrijven, omgaan met cijfers en het gebruik van alledaagse technologie. Daardoor ondervinden ze bijvoorbeeld belemmeringen bij het schrijven van een sollicitatiebrief, het aanvragen van toeslagen of bij het lezen van bijsluiters van medicijnen.⁵ Ongeveer één op de negen Nederlanders tussen de 16 en 65 jaar is laaggeletterd⁶. Van deze groep is bijna 70% van Nederlandse afkomst.

Er zijn grofweg twee groepen die een beperking ervaren op het gebied van taal: het kan hier gaan om autochtone laaggeletterden (NT1; Nederlands als eerste taal), waarbij de achterliggende problematiek vaak geassocieerd is met een laag opleidingsniveau (en gecombineerd kan zijn met leerproblemen) en anderstaligen (NT2; Nederlands als tweede taal), waarbij de achterliggende problematiek vooral de gebrekkige beheersing van het Nederlands is.

In 2015 is op initiatief van de ministeries van OCW, SZW en VWS gestart met het actieprogramma **Tel mee met Taal 2016-2018** om een extra impuls te geven aan het bestrijden en voorkomen van laaggeletterdheid. Binnen het actieprogramma wordt laaggeletterdheid bij volwassenen aangepakt en, om laaggeletterdheid op latere leeftijd te voorkomen, wordt preventief ingezet op het voorkomen van taalachterstanden bij kinderen. Door de inzet op preventie van toekomstige laaggeletterdheid bij kinderen, worden zij vaardigere lezers als ze volwassen zijn en wordt de kans op overdracht van laaggeletterdheid naar volgende generaties verkleind. Om de effectiviteit van de ondersteuning te vergroten, zet het actieprogramma sterk in op het bevorderen van structurele samenwerking van partners op lokaal en regionaal niveau.

Het actieprogramma bouwt voort op eerdere inspanningen en investeringen van het kabinet op het gebied van taal. Zo vonden er bijvoorbeeld investeringen plaats in de voor- en vroegschoolse educatie ter voorkoming van taalachterstanden en is gewerkt aan het verbeteren van het taalbeheersingsniveau van leerlingen in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs. Bijstandsgerechtigden worden gestimuleerd hun taalvaardigheid te versterken door de invoering van een taaleis. Gemeenten hebben daarnaast door de wetswijziging voor de volwasseneneducatie meer mogelijkheden om maatwerk te bieden aan laaggeletterde volwassenen. En in de nieuwe Bibliotheekwet vormen leesbevordering en de bestrijding van laaggeletterdheid een belangrijke invulling van de kernfuncties lezen en literatuur en informatie en educatie.⁷

Binnen het actieprogramma zijn effectieve bestaande programma's voortgezet en uitgebreid en nieuwe initiatieven ontwikkeld.

⁵ Ministeries van OCW, SZW en VWS (2016). Kamerbrief 5 februari 2016: Digitale laaggeletterdheid en structurele aanpak in actieprogramma *Tel mee met Taal*.

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/volwassenenonderwijs/inhoud/laaggeletterdheid>.

⁷ Ministeries van OCW, SZW en VWS (2015). Actieprogramma *Tel mee met Taal*.

Het programma bestaat uit vijf actielijnen⁸:

1. Lokale netwerkaanpak;
2. Stimuleren van taalakkoorden en taalscholing op de werkvloer;
3. Leesbevordering;
4. Innovatieve projecten (experimenten);
5. Kennis, Netwerken en Communicatie.

Binnen **actielijn 1** wordt met het in 2012 door Stichting Lezen & Schrijven ontwikkelde netwerkprogramma Taal voor het Leven gewerkt aan het ontwikkelen en versterken van regionale taalnetwerken om de aansluiting tussen het plaatselijk taalaanbod en de behoefte van de doelgroep beter aan te laten sluiten. Partijen in de regio worden ondersteund met landelijk ontwikkelde cursus- en wervingsmaterialen die aansluiten op de leervraag van laaggeletterden.

Actielijn 2 draagt bij aan de verduurzaming van opgezette regionale taalnetwerken door het inzetten op het afsluiten van regionale en lokale taalakkoorden in de arbeidsmarktregio's. Via de taalakkoorden maken gemeenten en andere partijen afspraken over het voorkomen van taalachterstanden en het bestrijden van laaggeletterdheid. Naast regionale taalakkoorden wordt er binnen deze actielijn ook gewerkt aan het stimuleren van het landelijke Taalakkoord Werkgevers. Doel van dit taalakkoord is dat werkgevers actief aan de slag gaan met het versterken van de taalvaardigheid van werknemers. Ter versterking van de effectiviteit van de regionale en lokale taalakkoorden en het Taalakkoord Werkgevers is er tot slot een stimuleringsbudget beschikbaar gesteld. Dit stelt partijen binnen een regionaal of lokaal taalakkoord in staat concrete op maat gemaakte trajecten aan te bieden aan laaggeletterden. Het biedt daarnaast werkgevers de mogelijkheid taalcursussen aan werknemers aan te bieden.

Voor een effectieve aanpak gaat het bestrijden van laaggeletterdheid hand in hand met het voorkómen van achterstanden en laaggeletterdheid. Het inzetten op lezen en voorlezen heeft immers een bewezen positief effect op taalvaardigheid.⁹ Binnen **Actielijn 3** zet Stichting Lezen daarom in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek in op leesbevordering van alle kinderen, middels het programma Kunst van Lezen. Dit is in 2008 door de partijen samen ontwikkeld. Met deze actielijn wordt gewerkt aan het doorbreken van de vicieuze cirkel van laaggeletterdheid binnen gezinnen.

Actielijn 4 legt de verbinding tussen taal en (nieuwe) onderwerpen waar taalvaardigheid een rol speelt, zodat moeilijk bereikbare groepen beter bereikt worden en er meer effect behaald kan worden. Diverse projecten, opgezet met regionale en lokale partijen, en gericht op preventie of curatie, geven inzicht in welke praktijken en randvoorwaarden het meest effectief zijn.

Actielijn 5 is ondersteunend aan de 4 eerdere actielijnen. Met landelijke kennisopbouw en kennisdeling, een landelijk taalnetwerk en samenwerking binnen het Rijk ondersteunt deze actielijn de regionale en lokale aanpak.

Een beperkte taalvaardigheid heeft negatieve persoonlijke gevolgen die doorwerken in maatschappij en economie. Door een gebrek aan zelfredzaamheid hebben mensen bijvoorbeeld moeite met het op orde krijgen en houden van hun financiën¹⁰. Maar ook een slechtere (ervaren) gezondheid¹¹ en slechtere arbeidsmarktperspectieven¹² behoren tot de gevolgen van gebrekkige zelfredzaamheid.

⁸ Ministeries van OCW, SZW en VWS (2015). Actieprogramma *Tel mee met Taal*.

⁹ Broekhof, K. en Nijhof-Broek, M. (2014). Meer voorlezen, beter in taal., Broekhof, K. (2014). Meer lezen, beter in taal.

¹⁰ ECBO i.s.m. ROA (2016). Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede.

¹¹ Nivel (2015). Laaggeletterdheid en Gezondheid. Stand van zaken.

¹² ROA i.s.m Maastricht University (2016). De arbeidsmarktperspectieven van laaggeletterden in Nederland tot 2020.

De betrokken ministeries willen synergie creëren door diverse terreinen waar taal een rol speelt met elkaar te verbinden in het actieprogramma. De actielijnen in Tel mee met Taal richten zich waar mogelijk op die domeinen waar de grootste problemen rondom taalachterstanden en laaggeletterdheid spelen en waar nieuwe verbindingen tussen organisaties het meest kansrijk zijn. Dit zijn:

- **Het gezin.** Laaggeletterdheid gaat vaak van generatie op generatie. Door in te zetten op het gezin kan deze vicieuze cirkel doorbroken worden;
- **Arbeidsmarkt.** Een betere taalbeheersing versterkt iemands arbeidsmarktpositie. Men vindt sneller een baan en kan op een hoger niveau, en op een veiligere manier, werkzaamheden verrichten. Voor een werkgever versterken taalvaardige arbeidskrachten de positie van een bedrijf in de concurrerende economie omdat zij flexibeler zijn en duurzamer inzetbaar;
- **De gezondheid(-zorg).** Laaggeletterdheid beperkt mensen in het vinden en vervolgens toepassen van informatie over ziekte, gezondheid en gezond leven.

De 5 actielijnen dragen gezamenlijk bij aan het behalen van de hoofddoelstellingen van het actieprogramma¹³:

1. De aanpak van laaggeletterdheid is gericht op het verhogen van de zelfredzaamheid, participatie en/of ontwikkelingsmogelijkheden van mensen die hierin worden geremd vanwege beperkte taal-, reken-, en digitale vaardigheden.
2. In elke arbeidsmarktregio komt tussen gemeenten en lokale partners een duurzame samenwerking tot stand om de laaggeletterdheid te voorkomen en aan te pakken.
3. In de periode 2016-2018 verbeteren tenminste 45.000 Nederlanders hun taalbeheersing zodanig dat zij aantoonbaar beter scoren op taalbeheersing en maatschappelijke participatie, waaronder arbeidsdeelname.
4. In 2018 worden in totaal 1 miljoen jonge kinderen tot en met de basisschoolleeftijd bereikt met leesbevorderingsactiviteiten, zodat hun taalvaardigheid en leesplezier toenemen.

Deze tussenrapportage is onderdeel van een monitor en kijkt in hoeverre het actieprogramma op weg is om de geformuleerde doelstellingen te behalen. Aan het einde van het actieprogramma volgt een eindrapportage waarin besproken wordt of de doelstellingen van het actieprogramma zijn behaald.

De [hoofdvragen](#) van de monitor zijn als volgt:

1. Wat is het bereik en het effect van het actieprogramma Tel mee met Taal in zijn geheel en van de actielijnen afzonderlijk?
2. Zijn de hoofddoelstellingen en de beoogde resultaten zoals benoemd in het actieplan Tel mee met Taal bereikt in de periode 2016 tot en met 2018?

Leeswijzer

In dit hoofdstuk hebben wij de achtergrond van de opdracht geschetst. In hoofdstuk 2 tot en met 6 beschrijven we de uitkomsten per actielijn. Tot slot presenteren we in hoofdstuk 7 de overkoepelende uitkomsten en conclusies. De onderzoeksverantwoording vindt u in de bijlage.

¹³ In de onderzoeksverantwoording in de bijlage hebben we een overzicht van alle doelstellingen per actielijn opgenomen.

2 Lokale Netwerkaanpak - Actielijn 1

2.1 Achtergrond

Actielijn 1 betreft de lokale netwerkaanpak "Taal voor het Leven". Taal voor het Leven is een ondersteuning programma voor gemeenten en organisaties die samen lokaal op een bewezen effectieve¹⁴ manier aan de slag willen tegen laaggeletterdheid. 'Taal voor het Leven' is daarmee een verzamelnaam voor verschillende taaltrajecten die door lokale en regionale partners worden uitgevoerd. Stichting Lezen & Schrijven is verantwoordelijk voor deze lijn en heeft zich ten doel gesteld middels de effectief bewezen aanpak "Taal voor het Leven" gemeenten en organisaties te ondersteunen bij de opbouw of versterking van een lokale infrastructuur en het vinden, opleiden en volgen van de doelgroep. Voor het programma zijn met betrokken organisaties diverse materialen en instrumenten ontwikkeld, zoals samenwerkingsmodellen, screeningsinstrumenten, Taalhuizen en lesmaterialen, die kosteloos ter beschikking worden gesteld.

Het ondersteuningsprogramma Taal voor het Leven werkt vraaggericht en probeert zo veel mogelijk aan te sluiten bij de behoeften van de gebruikers.

Er wordt tevens getracht de programma's onder 'Taal voor het Leven' zoveel mogelijk aan te laten sluiten op de bestaande infrastructuur en op de beleidsagenda van de verschillende regio's, waardoor ze zeer divers zijn. Ze zijn allen opgesteld op basis van een aantal onderwijskundige en didactische principes¹⁵.

Met de hoofdoelstellingen van het actieprogramma in het achterhoofd zijn door de ministeries voor actielijn 1 een aantal beoogde resultaten opgesteld¹⁶. Deze actielijn draagt hiermee direct bij aan de eerste drie hoofdoelstellingen van het actieprogramma. De hoofddoelstelling voor actielijn 1 is dat er in de periode 2016-2018 in heel Nederland tenminste 45.000 nieuwe deelnemers aan een taaltraject beginnen waarbij de materialen en/of vrijwilligers van Taal voor het Leven worden ingezet. Om dit te bereiken, zullen in de regio's 15.000 vrijwilligers worden geworven en getraind om aan de slag te gaan met laaggeletterden; zal er in elke regio in ieder geval een permanente ontmoetingsplek ingericht worden waar cursisten en trainers/begeleiders terecht kunnen en wordt er ingezet op het neerzetten van een duurzame infrastructuur in de regio waarbij gemeenten en organisaties samen werken aan het aanpakken van laaggeletterdheid. De ondersteuning aan de geplande 45.000 nieuwe deelnemers is succesvol wanneer alle stakeholders er tevreden over zijn en wanneer cursisten een verbetering door maken qua sociale activering en taaltoepassing.

Taal voor het Leven

In 2012 kreeg Stichting Lezen & Schrijven de opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen om een nieuwe aanpak te ontwikkelen voor het effectiever en efficiënter ondersteunen van laaggeletterden. Het programma ging eind 2012 van start als pilot in zes regio's. In 2012 werden er 500 cursisten bereikt door de partners, in 2014 waren dit er al 10337. In 2014 waren er 461 gemeenten en organisaties actief in het opleiden van cursisten of vrijwilligers (lezenenschrijven.nl). Uit het eerste impactonderzoek (2014) van de Universiteit Maastricht bleek dat het programma 'Taal voor het Leven een **positief effect** had op de mate van sociale inclusie, mate van gezondheid, arbeidsmarktpositie en de mate van leesvaardigheid van cursisten.

¹⁴ Stichting Lezen & Schrijven (2015). Subsidieaanvraag 2016-2018 Tel mee met Taal.

¹⁵ Maastricht University (2014). Impactonderzoek taaltrajecten Taal voor het Leven door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van sociale inclusie en leesvaardigheid. Deel A.

¹⁶ Doelstellingen en indicatoren Programma Tel mee met Taal 2016-2018.

2.2 Resultaten

Bereikte cursisten

De hoofddoelstelling voor de eerste actielijn alsmede een van de vier doelstellingen van het actieprogramma *Tel mee met Taal* is: *In de periode 2016-2018 verbeteren tenminste 45.000 Nederlanders hun taalbeheersing zodanig dat zij aantoonbaar beter scoren op taalbeheersing en maatschappelijke participatie, waaronder arbeidsdeelname.* Om tegemoet te komen aan deze doelstellingen is de ambitie opgesteld dat eind 2018 zeker 45.000 nieuwe cursisten¹⁷ bereikt zijn. Om de doelstelling te behalen moeten er jaarlijks 15.000 nieuwe cursisten bereikt worden. Die jaardoelstelling werd in 2016 ruimschoots behaald. Met nog anderhalf jaar te gaan is half juli 2017 bijna 84 procent van de doelstelling voor 2018 behaald. Bijna 70% van deelnemers is na het afronden van de eerste cursus actief gebleven met het onderhouden van hun basisvaardigheden. Het nastreven van de doelstellingen van 2018 qua bereikte cursisten ligt op schema. De meeste cursisten volgen een taalcursus, al komen in veel cursussen ook andere vaardigheden aan bod. De meerderheid van de cursisten is vrouw en heeft een migratie achtergrond. Ongeveer de helft van de deelnemers geeft aan basis of voortgezet onderwijs te hebben afgerond, terwijl rond de 35% een mbo/ hbo/ of universitaire opleiding heeft gevolgd. Iets meer dan de helft van de cursisten had op het moment van het onderzoek geen baan (betaald of onbetaald). Een kwart tot een derde werkte betaald.

Binnen *Taal voor het Leven* en het programma-aanbod wordt er specifiek aandacht besteed aan de thema's gezondheid, werk en geld, omdat moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen en digitaal communiceren hier grote invloed op heeft.

Getrainde vrijwilligers

Binnen *Taal voor het Leven* wordt waar mogelijk bewust gekozen voor een multidisciplinair team waarin beroepskrachten en vrijwilligers samenwerken. De combinatie van een vrijwilliger en een professionele docent is zeer waardevol (extra leertijd en waarborging van de kwaliteit) en geldt als een van de randvoorwaarden voor een positief effect van *Taal voor het Leven*¹⁸. De ambitie qua aantal getrainde vrijwilligers ligt voor eind 2018 op 15.000. Vanaf de start zouden er jaarlijks 5.000 vrijwilligers getraind moeten worden om deze ambitie te behalen. Halverwege het programma (medio 2017) is met 11.477 getrainde vrijwilligers 77% van de doelstelling behaald. Ook deze doelstelling ligt op schema.

Regionale infrastructuur

Om vast te stellen in hoeverre een duurzame infrastructuur is neergezet in de regio om laaggeletterdheid tegen te gaan, kijken we naar het aantal regio's waarin er een *Taalpunt* of *Taalhuis* is opgezet, het aantal gemeenten dat voldoet aan de gespreksleidraad, de ontwikkelingen rondom lokale taalnetwerken en het aantal taalakkoorden dat gesloten is in de regio. Het laatste onderdeel *Taalakkoorden* zal besproken worden onder actielijn 2 in het volgende hoofdstuk.

Een *Taalhuis* (of *Taalpunt*) staat niet alleen voor een concept waarbij lokaal (vaak in een bibliotheek, ziekenhuis of bij gemeentelijk loket) een fysieke plek is gecreëerd door een lokaal samenwerkingsverband (gemeente, bibliotheek, roc's, private taalaanbieder etc.), maar ook voor de (meer abstracte) afspraken over samenwerking tussen de verschillende betrokken partijen. In een *Taalhuis* kunnen volwassenen relevante cursussen volgen en (beter) leren lezen, schrijven, rekenen of omgaan met een computer. Voor 2018 is de doelstelling dat er in alle 35

¹⁷ Een persoon telt mee als bereikte cursist als:

* De cursist begeleid wordt door een door *Taal voor het Leven* getrainde vrijwilliger (ongeacht of er gebruik wordt gemaakt van methodieken van een andere aanbieder);

* De cursist aan de slag is met een *Taal voor het Leven* methodiek.

¹⁸ Subsidieaanvraag *Tel mee met Taal*.

arbeidsmarktregio's een Taalhuis bestaat. Inmiddels hebben 31 arbeidsmarktregio's een Taalhuis of Taalpunt. In de overige 4 regio's worden daarvoor voorbereidingen getroffen. Het aantal Taalhuizen en Taalpunten groeit gestaag. In het tweede kwartaal van 2017 waren dit er 245, wat betekent dat de meeste arbeidsmarktregio's meerdere Taalhuizen of Taalpunten hebben.

Een tweede indicator voor een duurzame infrastructuur in arbeidsmarktregio's in het kader van Taal voor het Leven is het voldoen aan de gespreksleidraad door gemeenten. *'De gespreksleidraad richt zich op de beleidsmatige verbindingen die de gemeente maakt in het kader van haar rol als lokale regisseur. Samen met de gemeente wordt gekeken in hoeverre er structureel beleid en financiering bestaat voor de aanpak van laaggeletterdheid en of er een koppeling wordt gelegd met de beleidsvelden van het sociale domein'*¹⁹. De doelstelling is dat eind 2018 100 gemeenten voldoen aan de gespreksleidraad. Het doel voor 2016 was om 100 gemeenten te selecteren die mogelijk kunnen voldoen aan de leidraad. Als gevolg van een toenemende vraag vanuit gemeenten en lokale organisaties worden inmiddels meer dan 125 gemeenten ondersteund en geadviseerd in het opstellen van beleid voor de aanpak van laaggeletterdheid. Voor 2017 heeft de Stichting Lezen & Schrijven de ambitie opgenomen dat van de 100 geselecteerde gemeenten een derde aan de leidraad voldoet. Op dit moment is dit voor 28 gemeenten het geval. De Stichting Lezen & Schrijven verwacht dat een groot aantal van de beoogde 100 gemeenten eind 2018 aan de gespreksleidraad zal voldoen.

De opbouw van lokale taalnetwerken is een vervolg op de gespreksleidraad. Een taalnetwerk richt zich op het samenwerken van lokale partners binnen en buiten het regulieren taaldomein. Binnen deze netwerken dient naast gemeente, bibliotheek, taalaanbod en welzijn, ook het sociaal domein (en de domeinen gezin, gezondheid en bedrijven) duurzaam te zijn aangesloten. Het is momenteel echter lastig om aan te geven hoeveel lokale taalnetwerken er bestaan omdat een specifieke definitie ontbreekt. Verder verschillen de netwerken in de manier waarop ze tot stand komen. In sommige gemeenten wordt eerst een informeel taalnetwerk gebouwd, voordat er gemeentelijk of regionaal beleid wordt geformuleerd, op andere plaatsen kiest men ervoor om eerst alle afspraken op papier te zetten alvorens aan de slag te gaan.

Effecten van scholing op cursisten

De derde hoofddoelstelling van het actieprogramma stelt dat in de periode 2016-2018 tenminste 45.000 Nederlanders hun taalbeheersing zodanig verbeteren dat zij aantoonbaar beter scoren op taalbeheersing en maatschappelijke participatie, waaronder arbeidsdeelname. Het bereiken van 45.000 nieuwe deelnemers voor eind 2018 ligt op schema, maar deze doelstelling is pas behaald wanneer deelnemers ook daadwerkelijk een ontwikkeling qua basisvaardigheden en maatschappelijke participatie hebben doorgemaakt.

Uit onderzoek blijkt dat dat ruim meer dan de helft van de deelnemers een betere leesvaardigheid kreeg door een traject.²⁰ Verder blijkt meer dan de helft van de bevroegde deelnemers aan Taal voor het Leven een toename in sociale inclusie te hebben ervaren. Zij beleven met name een stijging in de toepassing van de volgende aspecten van sociale inclusie die de onderzoekers onderscheiden: 'nationale taalvaardigheden'²¹, 'digitale vaardigheden', 'assertiviteit', 'natuur- en sportactiviteiten', 'ontmoeten en ondernemen' en 'sociaal isolement'. Overigens ervaart ook een substantieel deel van de cursisten een afname op de bovengenoemde aspecten van sociale inclusie (tussen de 25 en 40 procent). Omdat het aantal deelnemers dat na een cursus meer

¹⁹ Rapportage eerste kwartaal 2017 (jan t/m maart).

²⁰ Maastricht University (2017). Tweede tussenevaluatie landelijke implementatie taaltrajecten Taal voor het Leven door Stichting Lezen & Schrijven op het gebied van sociale inclusie en leesvaardigheid.

²¹ De vaardigheden om informatie te kunnen lezen, begrijpen en gebruiken.

sociale inclusie ervaart groter is dan het aantal deelnemers dat minder sociale inclusie ervaart, slaat de balans door naar de positieve kant.

De in het rapport gepresenteerde cijfers leveren geen informatie op over welk deel van de deelnemers een vooruitgang, stilstand of achteruitgang in arbeidsmarktpositie meldt. Dat maakt dat we geen conclusie kunnen trekken over eventuele effecten van de cursussen op de arbeidsmarktpositie.

Tevredenheid van taalvrijwilligers, cursisten en betrokken organisaties

De tevredenheid van vrijwilligers, cursisten en betrokken organisaties geeft tevens een indicatie of kwantitatieve en kwalitatieve doelstellingen met de gewenste resultaten behaald kunnen worden.

Hoewel binnen Taal voor het Leven de combinatie van een vrijwilliger en een professionele docent als zeer waardevol aangemerkt is en ervaren wordt als één van de randvoorwaarden voor een positief effect van Taal voor het Leven, wordt dit principe niet altijd toegepast. Een kwart van de cursisten krijgt op dit moment les van een professional en een vrijwilliger. Desondanks zijn vrijwel alle deelnemers (zeer) te spreken over de hulp die zij krijgen van docenten en vrijwilligers en zit er geen significant verschil in waardering voor beiden. Het overgrote deel van de cursisten is ook tevreden met de leermiddelen die worden gebruikt in de lessen. Cursisten hebben veelal één à twee keer per week les. Van bijna de helft van de cursisten mag deze frequentie wel wat omhoog.

In lijn met het beeld dat in veel gevallen een les door alleen een professional of vrijwilliger gegeven wordt, is de uitkomst dat 7% van de vrijwilligers een professional tijdens een taalles ondersteunt. Vrijwilligers worden op verschillende manieren ondersteund. Er is de vrijwilligerstraining Taal voor het Leven die door 83% van de vrijwilligers is gevolgd. Verder kunnen vrijwilligers gebruik maken van verschillende ondersteuningsinstrumenten. Driekwart maakt wel eens gebruik van één of meerdere instrumenten en zij zijn hier over het algemeen (zeer) tevreden over. Het meest frequent gebruiken zij de Taalhulp bij Succes! en de Instructiekaarten. Het meest tevreden zijn ze over 'Bezoek aan een Taalhuis of Taalpunt voor vragen aan een professional' en over de 'Instructiekaarten'. Minder bekend zijn vrijwilligers met de beschikbare lesmaterialen.

Partners van Stichting Lezen & Schrijven oordelen in het kader van Tel mee met Taal over het algemeen positief over de mate van betrouwbaarheid, kwaliteit en innovatief vermogen van de producten en diensten van de Stichting. Datzelfde geldt voor de samenwerking.

Binnen het actieprogramma Tel mee met Taal is de actielijn Lokale netwerkaanpak een van de actielijnen die bijdraagt aan het behalen van de opgestelde hoofddoelstellingen van het actieprogramma. Deze actielijn draagt bij aan doelstelling 1 en 4 door ernaar te streven dat in de periode 2016-2018 tenminste 45.000 Nederlanders hun taalbeheersing zodanig verbeteren dat zij aantoonbaar beter scoren op taalbeheersing en maatschappelijke participatie, waaronder arbeidsdeelname. Tevens draagt het bij aan doelstelling 3 waarin de ambitie is gesteld dat in de periode 2016-2018 in elke (arbeidsmarkt)regio een duurzame samenwerking tussen gemeenten en lokale regionale partners tot stand gebracht wordt om laaggeletterdheid structureel te voorkomen en te bestrijden. Binnen deze actielijn wordt expliciet gewerkt aan het opzetten van een regionale infrastructuur.

Om de doelen te bereiken wordt er binnen deze actielijn ingezet op het werven en trainen van vrijwilligers, het inrichten van permanente ontmoetingsplekken in de regio waar cursisten en trainers/begeleiders terecht kunnen en het neerzetten van een duurzame infrastructuur in de regio waarbij gemeenten en organisaties samenwerken aan het aanpakken van laaggeletterdheid.

Medio 2017 nemen aan Taal voor het Leven 37.847 cursisten en 11.477 vrijwilligers deel. Van hen is ruim meer dan de helft actief in het volgen of geven van training voor een langere periode. De doelstellingen van het bereikte aantal cursisten en aantal getrainde vrijwilligers liggen op schema. Hiermee ligt de derde hoofddoelstelling van het actieprogramma Tel mee met Taal ook op schema.

Ook het behalen van de programmadoelstellingen, gerelateerd aan het neerzetten van een duurzame structuur in de regio, loopt op schema. In een groot deel van de arbeidsmarktregio's zijn meerdere Taalpunten of Taalhuizen gevestigd; meer dan de geplande 100 gemeenten worden ondersteund om vóór eind 2018 te gaan voldoen aan de leidraad voor het opzetten van structureel langetermijnbeleid. 28 van de geplande 100 gemeenten voldoen op dit moment al. Het is niet bekend hoeveel lokale taalnetwerken er precies zijn, maar er is veel gaande in de regio's. Wel zijn partijen zoekende hoe ze het beste tot duurzame samenwerking kunnen komen. Hier worden ze in ondersteund door Stichting Lezen & Schrijven. Gesteld kan worden dat Actielijn 1 hiermee een bijdrage levert aan de derde hoofddoelstelling van het programma over het neerzetten van een duurzame infrastructuur in de regio.

De activiteiten binnen deze actielijn blijken per saldo een positief effect te hebben op de meeste aspecten van sociale inclusie van deelnemers. Onduidelijk is het effect op de arbeidsmarktpositie. Binnen actielijn 1 is er in het aanbod nadrukkelijke aandacht voor het versterken van taalvaardigheden ten behoeve van situaties rondom gezondheid, werk en geld. Daarnaast wordt ook aandacht besteed aan het gezin. Actielijn 1 draagt hiermee bij aan de doelstelling van het verhogen van de zelfredzaamheid, participatie en/of ontwikkelingsmogelijkheden van mensen met beperkte basisvaardigheden.

Deelnemers, vrijwilligers en partners blijken overwegend tevreden te zijn met de producten en diensten van en de samenwerking met Stichting Lezen & Schrijven.

We concluderen op grond van bovenstaande dat de realisatie van de doelen voor deze actielijn zodanig op schema ligt, dat de kans zeer groot is dat de gestelde ambities voor 2018 binnen deze actielijn behaald worden.

HARM NIELSEN, PROJECTLEIDER DIENSTVERLENING
STADSRING51

“Op laaggeletterdheid bestaat een nog groter taboe dan op schulden”

Binnen de schuldhulpverlening wordt verschillend gedacht over de mate waarmee rekening gehouden dient te worden met het fenomeen laaggeletterdheid. Past dit nou wel of niet binnen de schuldhulp: zou zij zich niet vooral moeten richten op het oplossen van de schulden? Of zou je het breder willen trekken, want schuldenproblematiek hangt vaak samen met andere problematiek, zoals laaggeletterdheid.

Binnen Stadsring51 hebben we daarom besloten om aandacht te besteden aan laaggeletterdheid. Toen ik hoorde dat 15 procent van onze klanten waarschijnlijk laaggeletterd is, schrok ik daar enorm van. Dat is een onwijs hoog percentage. We leren immers mensen om financieel zelfredzaam te worden. Maar wanneer zij, zonder dat wij het weten, daarnaast nog kampen met laaggeletterdheid en officiële brieven niet of nauwelijks kunnen lezen, dan schieten we het doel voorbij. Want als mensen bij ons terecht komen, dan is de druk al hoog. Dan willen en moeten zij snel ontlast en ontzorgd worden. Weet dan maar eens in die hele pressure cooker ruimte te maken voor laaggeletterdheid.

Om erachter te komen of iemand laaggeletterd is, hebben we aanvankelijk een taaltest van Stichting Lezen en Schrijven gebruikt. Maar dat werkte niet altijd even goed. Ik heb een keer een man van 55 jaar gehad die de grootste moeite had om de test in te vullen. De beste man had niet eens zijn basisschool afgerond en haalde de test dus niet. Tja, dan hadden we achteraf gezien de test beter niet kunnen afnemen. Nu doen we het ook vaak anders. We maken het onderwerp bespreekbaar en proberen klanten er van te overtuigen dat zij er baat bij kunnen hebben om hiaraan te werken. Vervolgens verwijzen we klanten door naar het Taalhuis in Amersfoort. We spreken af dat wij de contactgegevens van de klant doorgeven aan het Taalhuis en zij dan contact opnemen met de klant. Veel mensen schrikken als je over laaggeletterdheid begint.

Mensen met schulden schamen zich soms voor hun situatie, maar in mijn ervaring bestaat er nog een groter taboe op laaggeletterdheid dan op schulden. Maar er zijn ook mensen die bang zijn dat hun schuldhulpverlening dan niet door gaat, of dat ze “simpelweg geen gezeik aan hun kop willen hebben”, zoals een klant mij duidelijk maakte. Ze hebben al genoeg aan hun hoofd. Ik snap dat ook wel, dat je eerst je financiële zaken een beetje op orde wilt hebben, en dat er dan pas ruimte is voor iets anders. Dit wordt ook onderbouwd door de schaarse theorie (“Schaarste hoe gebrek aantijgt en geld ons gedrag bepalen” van Sendhil Mullainathan en Eldar Shafir)

Bij veel klanten twijfelde ik of zij wel van het aanbod van het Taalhuis gebruik gaan maken. Maar het grappige is, het grootste deel komt toch bij het Taalhuis terecht. Ik denk dat het komt doordat het Taalhuis onze klanten heel laagdrempelig benadert. En ze maken het persoonlijk.

Bijvoorbeeld: “Het is niet gek als je niet weet wat er in brieven staan, sommige brieven moet ik zelf ook drie keer lezen voordat ik het begrijp. Kom anders eens langs voor een kop koffie.” Het hele woord “intake” of “laaggeletterdheid” valt niet, het is “een kop koffie” of “een gesprek”.

Het Taalhuis is ook nog eens gevestigd in de bibliotheek. Dus als mensen je naar binnen zien lopen, dan kunnen ze niet gelijk weten dat je naar het Taalhuis gaat.

Ik vind het ontzettend fijn dat er korte lijnen met het Taalhuis zijn. Schulden zijn niet 1, 2, 3, verholpen. Zoals ik al eerder aangaf, ook andere factoren spelen mee. Laaggeletterdheid, maar bijvoorbeeld ook iets als een verslaving. Als je snel kan schakelen met andere instanties, kan je tegelijkertijd of na elkaar verschillende belemmeringen oppakken.

Actielijn 1: Lokale netwerkaanpak

SITA GOEDENDORP, SPECIALIST LEZEN EN LAAGGELETTERDHEID
BIBLIOTHEEK EEMLAND

“Er valt een last van hun schouders als eenmaal benoemd is dat ze laaggeletterd zijn.”

Het is mij niet helemaal duidelijk hoe het in andere gemeenten gaat, maar in Amersfoort valt het mij op dat alle (taal)organisaties elkaar goed weten te vinden.

We verwijzen veel naar elkaar door, daar waar andere organisaties misschien juist mensen bij zich willen houden. We stellen echt het belang van degene die hulp nodig heeft voorop. Zo kwam ik ook in gesprek met Harm (Stadsring51) over laaggeletterdheid bij cliënten binnen de schuldhulpverlening. Zo hebben we, samen met Stichting Lezen en Schrijven, een pilot bedacht. De pilot heeft 6 weken gedraaid en in die tijd zijn er 15 mensen geweest binnen de schuldhulpverlening van Stadsring51 die laaggeletterd bleken.

Het was best spannend, want hoe zou de overdracht naar ons gaan? De eerste man was ontzettend boos. Waar bemoeiden we ons mee, zei hij. Daarna was ik zelf ook even voorzichtig.

Binnen het project hebben we afgesproken dat de mensen gevraagd wordt of het goed is als ik contact met ze opneem. Maar daarna heb ik eigenlijk alleen positieve reacties gehad. Het leek wel of de mensen een soort van opluchting ervaarden, zo van: nu is het benoemd dat ik laaggeletterd ben, nu kan ik ermee aan de slag. Ze hebben zelf ook gezegd: het is gênanter om te zeggen dat je moeite hebt met lezen en schrijven dan dat je schulden hebt. Ze hoeven nu niet meer de schijn op te houden. En het feit dat ik contact met ze opneem, in plaats van dat ze alleen doorverwezen worden, zal vast ook helpen.

Uiteraard moet je er wel over nadenken hoe je het brengt. Ik vertel dan dat ik heb begrepen dat ze moeite hebben met taal, maar dat het goede nieuws is dat er genoeg mogelijkheden zijn om daaraan te werken. Vervolgens nodig ik ze uit op gesprek. Ze mogen dan altijd iemand meenemen, iemand die ze vertrouwen. Ik kan mij zomaar voorstellen dat het best eng is om voor het eerst in de bibliotheek te komen als dat niet hoort bij je vertrouwelijke habitat.

Sommige mensen zijn doorgestroomd naar het Taalcafé, waarbij ze met elkaar kunnen praten. Anderen naar de cursus Klik en tik, waarbij ze werken aan hun digitale vaardigheden en sommige zijn ingestroomd bij lessen Nederlands.

Een dame die aanvankelijk was begonnen met de cursus digitale vaardigheden gaf later zelf aan toch wat aan haar taalvaardigheid te willen doen. Nu zit zij op Nederlandse les. We hebben sinds de pilot ook trouwe bezoekers aan het taalcafé erbij gekregen. Tijdens het Taalcafé gebeuren er ook andere leuke dingen. Twee heren zijn bevriend geraakt en op een keer kwam het gesprek op zwemmen. De een kon het niet, de ander wel. Hij wilde het hem wel leren. Inmiddels gaan ze een keer in de week samen zwemmen. Dit geeft ook weer eens aan dat gebrekkige taalbeheersing een grote invloed heeft op je leven. Laaggeletterden zijn doodsbang als ze zich ergens moeten melden en een formulier moeten invullen. Ze raken geïsoleerd. Als hun taalvaardigheid verbetert, durven ze meer. Het gaat dus ook niet altijd om grote stappen die mensen maken, soms zijn het ook de kleine stappen die tellen. Bij mij is de liefde voor taal en lezen met de paplepel ingegoten. Ik vind het heerlijk om een boek te lezen en daarbij andere werelden te ontdekken. Ik zou dat ook zo graag iedereen gunnen. We hebben ook een Leesclub makkelijk lezen. Een vrijwilliger leest dan stukken uit een boek voor, heel soms leest een deelnemer ook voor. In die vorm kunnen laaggeletterden ook een boek lezen en erover met elkaar praten en discussiëren. Dat vind ik zo mooi.”

3 Taalakkoorden en Taal op de werkvloer - Actielijn 2

3.1 Achtergrond

Met Actielijn 2 wordt ingezet op het leveren van een bijdrage aan twee hoofddoelstellingen van het programma: de aanpak van laaggeletterdheid bij volwassenen en de leesbevordering bij kinderen. Om dit te bereiken, zetten de uitvoerende partijen in op het verbinden van een preventieve aanpak gericht op het voorkomen van taalachterstanden bij kinderen met het curatief aanpakken van laaggeletterdheid bij volwassenen. Actielijn 2 bestaat uit drie onderdelen: 1) het sluiten van regionale en lokale taalakkoorden, 2) een stimuleringsregeling voor regionale taalakkoorden en voor taalscholing op de werkvloer en 3) het uitbreiden van het landelijke Taalakkoord Werkgevers. Vanaf januari 2018 zal ook de subsidieregeling laagtaalvaardige ouders deel uitmaken van deze actielijn. Met het ondersteunen van regionale taalakkoorden richt het Rijk zich op het helpen ontwikkelen van een duurzame lokale en/of regionale infrastructuur waarbinnen partijen gezamenlijk aan de preventie en aanpak van laaggeletterdheid kunnen werken. Binnen deze samenwerkingen komen de verschillende type aanpakken en partijen zoals scholen, bibliotheken en werkgevers samen. Met de specifieke aandacht voor laagtaalvaardige werknemers wordt ingezet op een moeilijk bereikbare doelgroep die minder goed in beeld is bij gemeenten.

3.2 Resultaten

De regionale taalakkoorden

In regionale taalakkoorden kunnen bestaande en nieuwe lokale en regionale afspraken een plek krijgen, waardoor één samenhangend regionaal plan ontstaat om laaggeletterdheid effectief aan te pakken. Hierbij kunnen preventieve en curatieve aanpakken op regionaal of lokaal niveau met elkaar worden verbonden. Zo voorkomt een school bijvoorbeeld niet alleen taalachterstanden bij kinderen, maar kan er tegelijkertijd potentiële laaggeletterdheid bij ouders gesignaleerd worden. Het streven voor 2017 is dat in minimaal 20 arbeidsmarktregio's een taalakkoord is gesloten; voor 2018 ligt dit aantal op minimaal 30. Per april 2017 waren er in totaal 12 regionale taalakkoorden verdeeld over 12 verschillende arbeidsmarktregio's gesloten die voldeden aan alle gestelde criteria. In 9 gevallen gaat het om een nieuw taalakkoord dat (mede) gesloten is in het kader van Tel mee met Taal. In 3 van deze gevallen vormde Tel mee met Taal de directe aanleiding voor het sluiten van het taalakkoord.

Tabel 1 Overzicht van de regionale taalakkoorden per april 2017

Taalakkoorden gesloten vóór 2016 (en die in het kader van Tel mee met Taal zijn voortgezet)	Taalakkoorden gesloten vanaf 2016 / in het kader van Tel mee met Taal
1. Bondgenootschap Parkstad voor Geletterdheid	4. Bondgenootschap voor Geletterdheid Gemeente Venlo
2. Bondgenootschap voor een geletterd Drenthe	5. Convenant aanpak laaggeletterdheid arbeidsmarktregio Helmond-De Peel
3. Taal voor het Leven West-Brabant	6. Provincie Groningen voor Geletterdheid
	7. Regionaal Taalakkoord Noord-Fryslân en de Friese Waddeneilanden
	8. Taalakkoord Leudal-Maasgouw-Nederweert-Weert
	9. Taalakkoord Noord-Holland Noord

Taalakkoorden gesloten vóór 2016 (en die in het kader van Tel mee met Taal zijn voortgezet)	Taalakkoorden gesloten vanaf 2016 / in het kader van Tel mee met Taal
	10. Taalakkoord Zuid-Kennemerland en IJmond
	11. Taalbevordering Gemeenten Barendrecht, Albrandswaard en Ridderkerk
	12. Veluwezoom telt mee met taal

Over de tijd is er een stijgende lijn te zien in het aantal regionale taalakkoorden dat wordt gesloten. Naast de 12 onderzochte taalakkoorden zijn er tevens 11 andere samenwerkingsverbanden die op de selectiedatum (april 2017) nog niet aan alle criteria voor een taalakkoord voldeden, maar wel in ontwikkeling zijn. Met de 12 vastgestelde regionale taalakkoorden en de 11 andere samenwerkingsverbanden die in ontwikkeling zijn lijkt de doelstelling voor 2017 – een regionaal taalakkoord in minimaal 20 arbeidsmarktregio's – haalbaar.

Verbinden van domeinen

De taalakkoorden richten zich op verschillende domeinen. In samenwerking met kinderopvang en peuterspeelzalen, basis- en middelbaar onderwijs worden bijvoorbeeld programma's aangeboden voor kinderen en laaggeletterde ouders – gericht op het bevorderen van taalplezier – met als doel het voorkómen (preventief) en aanpakken (curatief) van laaggeletterdheid. Op het gebied van werk en gezondheid ligt de focus van de taalakkoorden op een toenemend bewustzijn van laaggeletterdheid bij werkgevers en (zorg)professionals. Zo worden medewerkers van bijvoorbeeld gemeenten, werkbedrijven en zorginstellingen getraind in het herkennen en doorverwijzen van laaggeletterden. In veel gevallen worden Taalhuizen en/of Taalpunten opgericht. Deze zijn meestal gevestigd in bibliotheken, en vormen een plek waar de taalactiviteiten van de samenwerkende organisaties – waaronder taalaanbieders, welzijnsorganisaties en vrijwilligersorganisaties – fysiek samenkomen. Tot slot richten de samenwerkingspartners zich doorgaans op het werven en opleiden van taalvrijwilligers, het vereenvoudigen van de communicatiemiddelen om laaggeletterden te bereiken, en het uitwisselen en vergroten van kennis en expertise op het gebied van laaggeletterdheid.

Doelgroepen

Alle regionale taalakkoorden hebben aandacht voor verschillende doelgroepen, zoals (laagtaalvaardige) ouders, werknemers en werkzoekenden. Daarnaast is er, verschillend per regio, bijvoorbeeld ook aandacht voor jongeren zonder startkwalificatie, niet of moeilijk leerbare mensen, mensen met een (licht) verstandelijke beperking, laaggeletterden met een migratieachtergrond, en senioren. Binnen vrijwel alle regionale taalakkoorden worden de domeinen gezin, onderwijs en werk expliciet onderscheiden, en worden taalactiviteiten uitgevoerd die specifiek op elk van de domeinen gericht zijn. Ook worden er binnen de regio's verbanden gelegd tussen de verschillende domeinen om te komen tot een integrale benadering van laagtaalvaardigheid. Hierbij worden activiteiten gericht op kinderen (preventie) ook gekoppeld aan activiteiten gericht op het verminderen van laagtaalvaardigheid onder volwassenen.

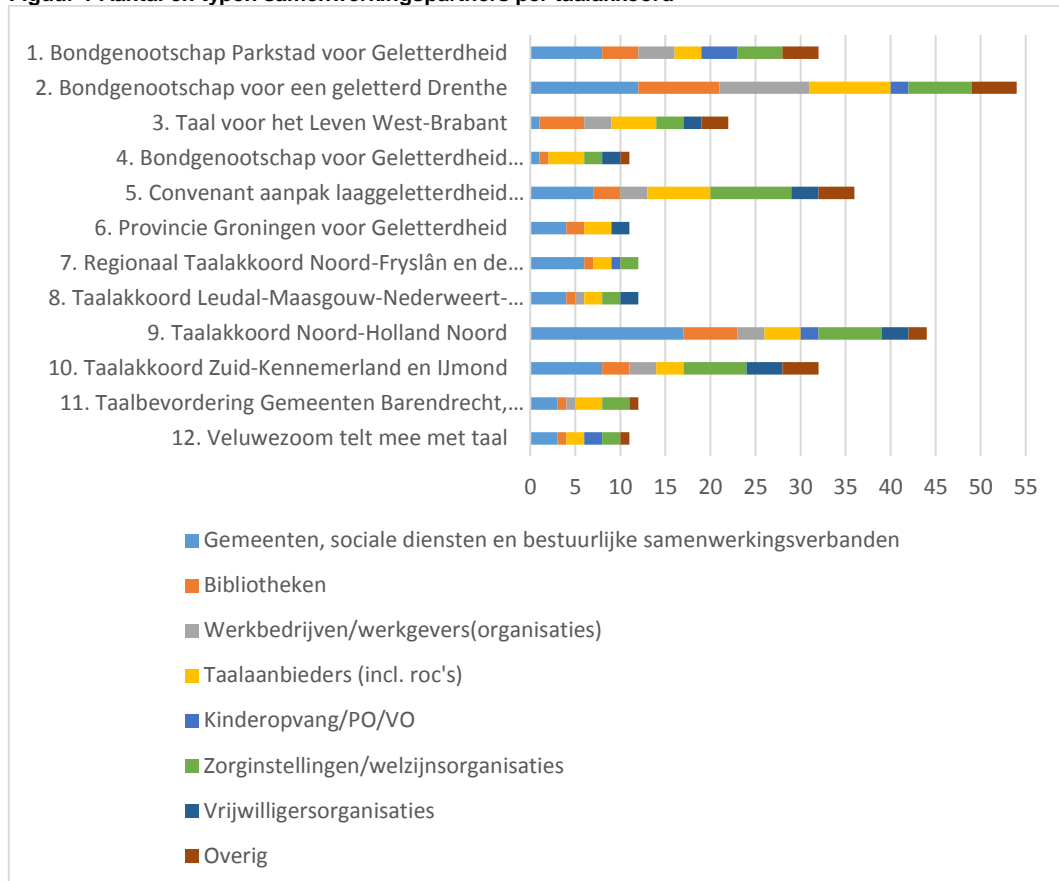
Deelnemende partijen

Het aantal samenwerkingspartners per taalakkoord varieert van 10 tot 50. Terugkerende typen diensten en organisaties voor ieder taalakkoord zijn gemeenten, bibliotheken, taalaanbieders en welzijnsorganisaties. Binnen vrijwel alle taalakkoorden zijn dezelfde typen afspraken geformuleerd, waaronder het in kaart brengen van het bestaande taalaanbod, opzetten van Taalhuizen en/of Taalpunten, trainen van professionals in het herkennen en doorverwijzen van laaggeletterden, werven en opleiden van taalvrijwilligers, organiseren van bijeenkomsten en het onderling uitwisselen en vergroten van kennis en expertise omtrent laaggeletterdheid. Figuur 1 laat voor de

taalakkoorden het totale aantal samenwerkingspartners zien, uitgesplitst per type dienst en organisatie.

Het samenwerken van meerdere type partijen binnen regionale taalakkoorden draagt bij aan de mogelijkheid te komen tot een integrale aanpak van laagtaalvaardigheid. We zien in alle regio's met een taalakkoord partijen deelnemen die actief zijn op verschillende domeinen / leefgebieden van laagtaalvaardigen. Door het opstarten en uitbouwen van regionale akkoorden te ondersteunen, draagt Tel mee met Taal ook bij aan de ontwikkeling van integrale aanpakken.

Figuur 1 Aantal en typen samenwerkingspartners per taalakkoord

Verbinden van partijen

De regionale trekkers zijn positief over de ontwikkelingsprocessen en de samenwerking binnen de 12 regionale akkoorden. Succesfactoren die zij hierbij noemen zijn het stevige netwerk van bibliotheken, goede regie en sturing vanuit gemeenten en enthousiasme onder de partners. In veel gevallen bood Tel mee met Taal een stimulans voor het opzetten van een taalakkoord, of werd het door samenwerkingspartners gezien als een kans om de samenwerking en de activiteiten concreter uit te werken. Zo lukte het om goede afspraken en een goed functionerend netwerk van samenwerkingspartners op te zetten. Kortom: Tel mee met Taal vergemakkelijkte het proces van het opstellen van afspraken en zorgde voor een solide basis voor het uitvoeren van activiteiten.

In 5 gevallen ligt de trekkersrol van het regionale taalakkoord bij één of meerdere gemeenten. Bij 3 taalakkoorden is dit Stichting Lezen & Schrijven. In de overige 4 gevallen is er een stuurgroep van meerdere (typen) partijen die de regie heeft.

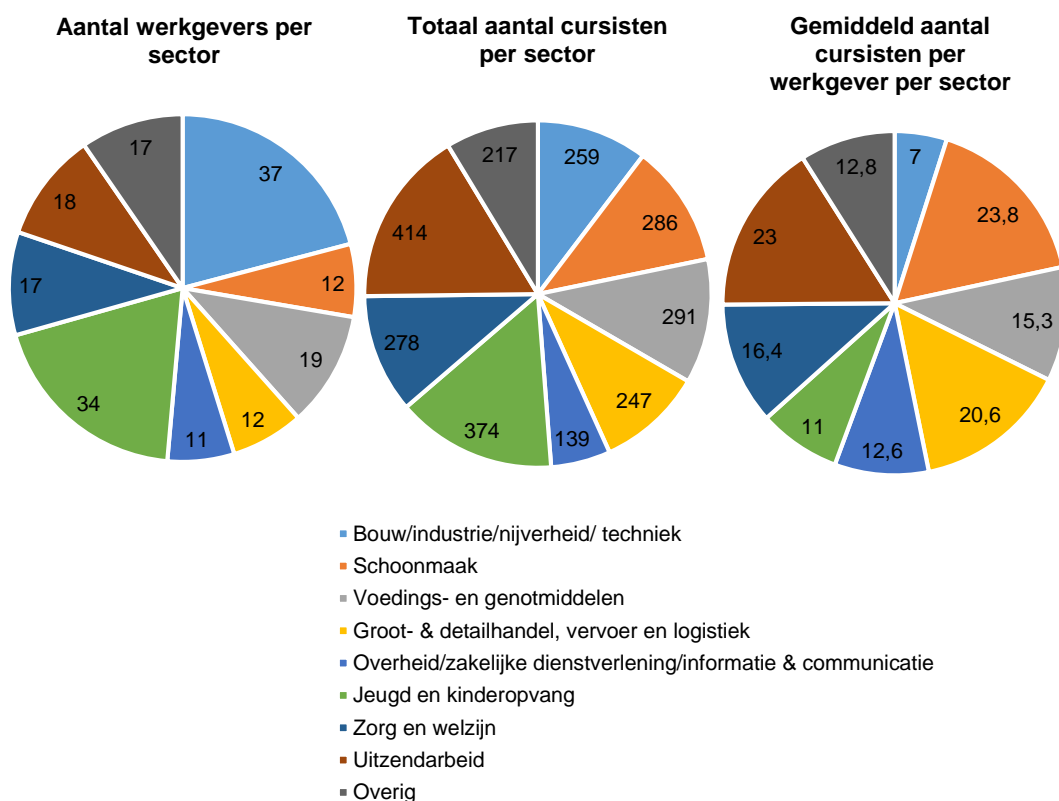
Stimuleringsregeling: regionale taalakkoorden

Vanuit de stimuleringsregeling is ruim € 400.000 toegekend aan 9 samenwerkingsverbanden. De stimuleringsbijdragen worden ingezet voor concrete activiteiten/projecten, zoals het opzetten van Taalhuizen of het opzetten van nieuwe communicatiemiddelen om laaggeletterden te bereiken en toe te leiden naar taalaanbod. Over de tijd is er een stijgende lijn te zien in het aantal regionale taalakkoorden dat wordt gesloten. Naast de 12 onderzochte taalakkoorden die aan alle criteria voldoen zijn er ook nog 11 andere samenwerkingsverbanden gevonden die op de peildatum in april 2017 (nog) niet aan alle criteria voldeden. Hiervan hebben tot augustus 2017 6 samenwerkingsverbanden ook een stimuleringsbijdrage vanuit Tel mee met Taal aangevraagd.

Taal op de werkvloer: stimuleringsregeling voor werkgevers

Er bestaat vanuit werkgevers grote belangstelling voor de stimuleringsregeling voor taalontwikkeling van werknemers. De totale vraag naar de financiële bijdragen was dan ook groter dan de omvang van de beschikbare middelen in 2017. In totaal is per 15 augustus 2017 aan 177 werkgevers een totaal bedrag van ruim € 1,6 miljoen toegekend ten behoeve van taalscholing op de werkvloer voor laagtaalvaardige werknemers²². Hiermee worden ruim 2.500 cursisten bereikt. Figuur 2 geeft een overzicht van de toegekende stimuleringsbijdragen naar sector en aantallen werknemers en cursisten.

Figuur 2 Overzicht van de toegekende stimuleringsbijdragen, aantallen werkgevers en cursisten

Werkgevers uit uiteenlopende economische sectoren doen een beroep op de stimuleringsbijdragen. De sectoren die het vaakst een bijdrage ontvingen zijn de bouw/industrie/techniek, schoonmaak, jeugd en kinderopvang en de uitzendbranche. De bedrijven en organisaties die met de stimuleringsbijdragen hun werknemers taalcursussen hebben

²² Op het moment van aanlevering van deze gegevens moesten nog toekenningen worden goedgekeurd, dus het totale aantal kan sinds 15 augustus 2017 toegenomen zijn.

aangeboden, variëren in bedrijfsgrootte. Opvallend is het grote aantal kleinere en middelgrote bedrijven dat een beroep doet op de regeling. Doorgaans zijn het juist de grotere bedrijven die investeren in de taalontwikkeling van medewerkers. Gemiddeld waren er 14 medewerkers die een taal cursus volgde bij de bedrijven en organisaties die een stimuleringsregeling ontvingen.

Bij veel van de taalscholingsprogramma's wordt gewerkt met een mix van leervormen ("blended learning"), waarbij de cursisten zowel klassikale lessen volgen (scholing in groepsverband) als individuele begeleiding krijgen van een externe docent of taalcoach (maatwerk). De focus van de taalscholingsprogramma's ligt vooral op situaties (thema's) op de werkvloer; zo wordt er bijvoorbeeld gewerkt met rollenspellen. De taalscholingsprogramma's hebben doorgaans als doel om betere communicatie te bevorderen, zodat de mensen op de werkvloer elkaar beter kunnen begrijpen en zodat werknemers beter kunnen functioneren.

Op basis van de subsidieaanvragen is gekeken naar de hoofddoelstelling van de taalscholingsprogramma's die aan werknemers worden aangeboden. Werkgevers geven als achterliggend doel vooral het bevorderen van betere communicatie aan, zodat de mensen op de werkvloer elkaar beter kunnen begrijpen. Volgens een groot aantal werkgevers zorgt dit ervoor dat werknemers beter kunnen functioneren. De taalscholingsprogramma's verschillen op het gebied van de te behalen resultaten. In de meeste gevallen wordt gestreefd naar het beheersen van de Nederlandse taal op basisniveau (1F/2F). Hierbij is er in de taalscholingsprogramma's aandacht voor algemene kennis van de Nederlandse taal en op vaktaal (afhankelijk van de branche waarin gewerkt wordt).

Taalakkoord Werkgevers

Het streven is dat 300 werkgevers/branches zich in 2018 hebben aangesloten bij het **Taalakkoord Werkgevers** en/of een regionaal taalakkoord. Vanaf januari 2015 tot augustus 2017 hebben 175 partijen het landelijke Taalakkoord Werkgevers ondertekend; 112 werkgevers, 19 branches en 44 taalaanbieders. Met nog anderhalf jaar tot het einde van 2018 heeft tot nu toe ruim de helft van het beoogde aantal partijen het akkoord ondertekend.

Conclusie

Met het stimuleren van het sluiten van regionale taalakkoorden en het stimuleren van werkgevers om te investeren in de taalontwikkeling van werknemers draagt Tel mee met Taal bij aan de hoofddoelstellingen om de aanpak van laaggeletterdheid bij volwassenen te bevorderen en ook de leesbevordering bij kinderen. Met name in de regionale taalakkoorden komen preventieve en curatieve aanpakken en partijen bij elkaar. Met de stimuleringsmiddelen is het tot stand komen en uitbreiden met nieuwe activiteiten van regionale akkoorden bevorderd.

Op peildatum 21 april 2017 waren er in totaal 12 regionale taalakkoorden verdeeld over 12 verschillende arbeidsmarktregio's gesloten die voldeden aan alle gestelde criteria. In 9 gevallen gaat het om een nieuw taalakkoord dat (mede) gesloten is in het kader van Tel mee met Taal. In 3 gevallen vormde Tel mee met Taal de directe aanleiding voor de totstandkoming van een taalakkoord. Over de tijd is er een stijgende lijn te zien in het aantal regionale taalakkoorden dat wordt gesloten. Met de 12 vastgestelde regionale taalakkoorden en 11 andere samenwerkingsverbanden die in ontwikkeling zijn lijkt de doelstelling voor 2017 – een regionaal taalakkoord in minimaal 20 arbeidsmarktregio's – haalbaar.

Binnen vrijwel alle regionale taalakkoorden worden de domeinen gezin, onderwijs en werk expliciet onderscheiden, en worden taalactiviteiten uitgevoerd die specifiek op elk van de domeinen gericht zijn. Ook worden er binnen de regio's verbanden gelegd tussen de verschillende domeinen om te komen tot een integrale benadering van laagtaalvaardigheid. Hierbij worden activiteiten gericht op kinderen (preventie) ook gekoppeld met activiteiten gericht op het verminderen van laagtaalvaardigheid onder volwassenen. In alle regio's met een taalakkoord nemen partijen deel die actief zijn op verschillende domeinen / leefgebieden van laagtaalvaardigen. Door het opstarten en uitbouwen van regionale akkoorden te ondersteunen, draagt Tel mee met Taal ook bij aan de ontwikkeling van integrale aanpakken.

Er is grote interesse van werkgevers in het stimuleringsbudget. Aan 177 werkgevers zijn stimuleringsmiddelen toegekend voor taalontwikkeling van hun werknemers. Hiermee heeft Tel mee met Taal er aan bijgedragen dat ruim 2.500 werknemers een taal cursus volgen. De totale vraag naar de financiële bijdragen was groter dan de omvang van de beschikbare middelen in 2018. Er is een duidelijke interesse en behoefte bij een deel van de bedrijven om in te zetten op de taalontwikkeling van hun medewerkers.

Met nog circa een half jaar tot het einde van 2017 heeft in meer dan de helft van de looptijd van het programma (januari 2015 tot augustus 2017) ruim de helft (175 van de 300) van het beoogde aantal werkgevers, branches en taalaanbieders het akkoord ondertekend. Daarmee is het nog niet duidelijk of het gestelde doel van 300 ondertekenaars in de gestelde periode gehaald kan worden.

4 Leesbevordering - Actielijn 3

4.1 Achtergrond

Actielijn 3 van Tel mee met Taal is een voortzetting van het programma Kunst van Lezen²³. Dit is een landelijk leesbevorderingsprogramma bestaande uit drie onderdelen:

- BoekStart voor baby's en BoekStart in de Kinderopvang, 0-4 jaar;
- De Bibliotheek op school in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs (4-18 jaar);
- Landelijke, regionale en lokale leesbevorderingsnetwerken tussen bibliotheken, overheden, consultatiebureaus, kinderopvang- en onderwijsinstellingen.

Kunst van Lezen gaat uit van de veronderstelling dat voorlezen vanaf zeer jonge leeftijd en veel vrij lezen door schoolgaande kinderen onmisbaar is om plezier in lezen te ontwikkelen en daarmee leesmotivatie en taalvaardigheid te bevorderen.

BoekStart. Ouders van baby's ontvangen van de gemeente of via het consultatiebureau een brief met een waardebon voor een BoekStartkoffertje met daarin twee boekjes en informatie over het voorlezen aan baby's. BoekStart in de kinderopvang is een uitbreiding van BoekStart voor baby's en richt zich op 0- tot 4-jarigen in kinderdagverblijven en peuterspeelzalen.

Met het programma de **Bibliotheek op school** zijn bibliotheken en scholen voor primair en voortgezet onderwijs een strategische samenwerking aangegaan ter bevordering van het lezen, de taalontwikkeling en de mediawijsheid van kinderen. De Bibliotheek op school houdt onder andere in dat er een actuele en gevarieerde (boeken)collectie in de school komt; er een professionele leesconsulent van de bibliotheek in de school komt, die de leescoördinator en het team van de school ondersteunt en begeleidt en er een structurele aanpak ontstaat waarin afspraken gemaakt worden met partners en concrete doelen gesteld worden.²⁴

Kunst van Lezen

In de periode 2008-2011 heeft de Stichting Lezen, eerst samen met Vereniging Openbare Bibliotheken en vanaf 2010 met het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken, in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, met het programma Kunst van Lezen een extra impuls gegeven aan het reguliere leesbevorderingsbeleid. Dat eerste actieprogramma is succesvol verlopen en daarom vervolgd met het Actieplan Kunst van Lezen 2012-2015. Per 1 januari 2015 zijn de taken van het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken overgegaan naar de Koninklijke Bibliotheek.

BoekStart (voor baby's) en de Bibliotheek op school (primair onderwijs) zijn in beide periodes uitgevoerd. In 2010 is door de toenmalige staatsecretaris van Onderwijs geconcludeerd, dat beide programma's zich hebben ontwikkeld van kleine schaal naar landelijk overdraagbare modellen. Tussen 2008 en 2016 is het aantal naar bibliotheken verzonden BoekStartkoffertjes gegroeid van 2.500 naar 56.500 (ongeveer een derde van alle baby's werd hiermee bereikt). Het aantal scholen dat deelnam aan de Bibliotheek op school groeide van 70 (1%) naar 2.534 (38%).

Het derde onderdeel, de **leesbevorderingsnetwerken**, fungeert als schil om de twee andere programmaonderdelen. Het doel van de netwerken is een platform te bieden aan relevante partijen op het vlak van taal en lezen voor het uitwisselen van kennis en ervaringen en het samen

²³ <http://www.kunstvanlezen.nl>.

²⁴ <https://bibliotheek.debibliotheekopschool.nl/over-de-bibliotheek-op-school.html>.

ontwikkelen van een integrale visie op de aanpak van leesbevordering in kinderopvang en het onderwijs.

Met de hoofdoelstellingen van het actieprogramma in het achterhoofd is door het ministerie voor actielijn 3 een aantal beoogde resultaten opgesteld²⁵. Deze actielijn draagt hiermee direct bij aan de hoofdoelstellingen van het actieprogramma. De hoofdambitie voor actielijn 3 is: in de periode 2018 worden in heel Nederland tenminste 1 miljoen kinderen tussen de 0 en 12 jaar via Kunst van Lezen bereikt met leesbevorderingsactiviteiten, zodat hun taalvaardigheid en leesplezier toenemen (vierde hoofdoelstelling). Om dit te kunnen bereiken wordt er nagestreefd dat alle openbare bibliotheken²⁶ het programma BoekStart hebben ingevoerd, dat alle ouders met pasgeboren baby's geïnformeerd worden en meer dan de helft van de ouders ook daadwerkelijk wordt bereikt. Daarnaast wordt ingezet op het uitbreiden van BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek op school om meer kinderen en jongeren te bereiken. Tot slot wordt samenwerking binnen een leesbevorderingsnetwerk tussen openbare bibliotheken en lokale overheid en instellingen gestimuleerd (tweede hoofdoelstelling). De ondersteuning aan de geplande 1 miljoen kinderen is succesvol wanneer alle partners van Kunst van Lezen tevreden zijn over het programma en de samenwerking en wanneer kinderen en jongeren een verbetering van het leesgedrag en leesmotivatie doormaken.

4.2 Resultaten

Aantal kinderen bereikt door Kunst van Lezen

De hoofdoelstelling voor de derde actielijn is dat in 2018 in totaal 1 miljoen jonge kinderen (ongeveer de helft van de totale populatie in die leeftijdsgroep) tot en met de basisschoolleeftijd worden bereikt met leesbevorderingsactiviteiten, zodat hun taalvaardigheid en leesplezier toenemen. Eind 2016 zijn er met de diverse onderdelen van Kunst van Lezen 676.000 kinderen tussen 0 en 12 jaar bereikt²⁷. Dit is 67,6% van de kinderen in die leeftijdsgroep. Op basis van de ontwikkelingen van de jaren voorafgaand aan 2016 mag verwacht worden dat het programma goed op koers ligt om eind 2018 uit te komen op de geplande 1 miljoen bereikte kinderen.

De kinderen worden voornamelijk bereikt via de programma's BoekStart en de Bibliotheek op School. Het aantal kinderen dat bereikt wordt, hangt samen met het aantal openbare bibliotheken dat deelneemt aan de programma's, het aantal ouders dat geïnformeerd en bereikt wordt en het aantal scholen dat meedoet.

BoekStart voor baby's

De ambitie is dat eind 2018 in alle relevante openbare bibliotheken het programma BoekStart voor Baby's is ingevoerd. Op dit moment geldt dit voor vrijwel alle openbare bibliotheken (99,3%).

Een tweede ambitie is dat eind 2018 100% van de ouders met een pasgeboren baby geïnformeerd wordt over BoekStart voor Baby's. Vrijwel alle ouders zijn passief²⁸ geïnformeerd over BoekStart voor Baby's via het uitgereikte groeiboekje waarin sinds 2017 aandacht wordt besteed aan BoekStart en het belang van voorlezen aan baby's.

²⁵ Doelstellingen en indicatoren Programma Tel mee met Taal 2016-2018.

²⁶ Met een openbare bibliotheek wordt een 'openbare bibliotheekvoorziening' bedoeld, die kan bestaan uit een bibliotheekorganisatie met meerdere vestigingen. Voorheen werd de term basisbibliotheek gehanteerd.

²⁷ Naast kinderen die direct bereikt worden met BoekStart en de Bibliotheek op school worden ook leerlingen van scholen meegeteld die met andere leesbevorderingsactiviteiten van bibliotheken bereikt worden. Het gaat hier bijvoorbeeld om educatieve programma's vanuit bibliotheken in de grote Nederlandse steden die nu niet of vrijwel niet meedoen met BoekStart in de kinderopvang en de Bibliotheek op school.

²⁸ Het is niet bekend of zij de informatie ook echt tot zich hebben genomen.

Eind 2018 zou 55% van de Nederlandse baby's via de ouders actief bereikt moeten zijn met het BoekStartkoffertje. Wanneer het aantal verzonden koffertjes in 2016 afgezet wordt tegen het in 2016²⁹ aantal geboren baby's³⁰ dan komt dat neer op een bereik van 33%.

In het Feitenrelaas Kunst van het Lezen van juni 2017 wordt vermeld dat de overige te bereiken ruim 20% ouders die eind 2018 via BoekStart actief bereikt dient te worden om de doelstelling te halen, bereikt gaan worden binnen de kinderopvang (waaronder kinderdagverblijven). Er is echter onvoldoende informatie beschikbaar om te beoordelen of de aangekondigde route via de kinderopvang eind 2018 een realistische aanvulling zal zijn voor het bereiken van de doelstelling³¹.

BoekStart in de kinderopvang

Het doel is dat eind 2018 85% van het aantal openbare bibliotheken mee doet aan BoekStart in de kinderopvang. In het voorjaar van 2017 bedroeg de deelname reeds 88% van de bibliotheken. Daarmee is de doelstelling voor 2018 dus inmiddels gerealiseerd. Via de 1.504 kinderopvanginstellingen die deelnemen worden in het voorjaar van 2017 ongeveer 55.564 kinderen met BoekStart in de kinderopvang bereikt³².

Bibliotheek op School

Eind 2018 zou volgens de doelstelling 85% van de openbare bibliotheken het programma Bibliotheek op School primair onderwijs moeten uitvoeren. Eind 2016 nam reeds 84,7% van de openbare bibliotheken deel aan het programma voor het primair onderwijs. Daarmee is de doelstelling van 85% dus zo goed als gehaald. De 23 openbare bibliotheken die niet meedoen aan de Bibliotheek op school kiezen voor een eigen educatieve dienstverlening. Daardoor is het lastig voor de Bibliotheek op school primair onderwijs om de ambitie voor meer aangesloten openbare bibliotheken nog hoger te stellen. Op dit moment is Kunst van Lezen aan het achterhalen hoe de alternatieve programma's op niet deelnemende openbare bibliotheken zijn vormgegeven en op welke wijze deze openbare bibliotheken eventueel ondersteund kunnen worden. De verwachting is dat enkele van deze openbare bibliotheken de Bibliotheek op school alsnog op enkele scholen zullen introduceren.

Eind 2016 voerden 30 openbare bibliotheken (20%) de Bibliotheek op school uit voor het vmbo. Het behalen van de ambitie (van 25%) voor 2018 is hiermee realistisch. De Bibliotheek op schoolprogramma's voor havo/vwo, mbo en de pabo zijn nog in ontwikkeling en cijfers hierover volgen later in 2017. De voor het vmbo en havo/vwo geformuleerde doelstellingen vallen buiten de hoofddoelstelling van Tel mee met Taal. Prioriteit ligt in het actieprogramma op het bereiken van kinderen tot en met 12 jaar.

Voor eind 2018 is de doelstelling dat met het programma de Bibliotheek op school 85% van de openbare bibliotheken 60% van de leerlingen in hun werkgebied bereiken. Op dit moment doet 43,5% van de scholen en leerlingen in het primair onderwijs in het werkgebied van openbare bibliotheken mee aan de Bibliotheek op school. De doelstelling lijkt met nog 1,5 jaar te gaan behaald te kunnen gaan worden. Met de Bibliotheek op school wordt 37% van alle basisscholen en 49% van alle scholen in het speciaal basisonderwijs bereikt. Er worden 562.500 kinderen bereikt (38 procent van alle basisschoolkinderen).

²⁹ Het Feitenrelaas Kunst van Lezen rekent nog met de cijfers van 2015.

³⁰ <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=37422ned&D1=0&D2=0,10,20,30,40,62-66&HDR=G1&STB=T&VW=T>

³¹ Het is bij ons niet bekend in hoeverre die kinderopvangroute zorgt voor nieuw te bereiken ouders.

³² Berekend o.b.v. gemiddeld aantal kinderen per school x 1.504 locaties in de kinderopvang die bereikt worden. De informatie is afkomstig van Stichting Lezen.

Voor het voorgezet onderwijs is voor 2018 de doelstelling in het vmbo 25% van de openbare bibliotheken te bereiken en 25% van de leerlingen binnen hun werkgebied. In het havo/vwo is de doelstelling een bereik van 10% van de openbare bibliotheken en 10% van de leerlingen in hun werkgebied. Het bereik in de werkgebieden gaat nader onderzocht worden eind 2017/ begin 2018.

Wel is bekend dat op het vmbo eind 2016 met 30 openbare bibliotheken 55 scholen (20%) met ongeveer 46.000 leerlingen bereikt worden (12% van het totaal aantal leerlingen).

De Bibliotheek op schoolprogramma's voor havo/vwo, mbo en de pabo zijn nog in ontwikkeling en cijfers hierover volgen later.

Bereik van laagtaalvaardige doelgroepen

Omdat de programma's zich niet expliciet op laagtaalvaardige doelgroepen richten is interessant om te weten hoeveel kinderen in de risico doelgroep bereikt worden. Zij zijn immers degenen die het meeste kunnen profiteren van het programma.

Kantar Public is gevraagd om naar de bekendheid en het bereik van het BoekStartkoffertje te kijken onder verschillende sociale klassen³³. Hier kwam uit naar voren dat 56% van de ouders uit de lagere sociale klasse bekend is met het koffertje en dat het door 69% van deze ouders opgehaald wordt. Daarmee wordt 38% van alle ouders uit de lagere sociale klasse met het koffertje bereikt. De bekendheid is hoger onder ouders uit hogere sociale klassen en van die ouders haalt een groter deel het koffertje op. Daardoor ligt het bereik onder ouders uit de midden en de hogere klasse op ongeveer 47%

Voor de Bibliotheek op school is gekeken naar het aantal gewichtenleerlingen. Uit het Feitenrelaas Kunst van Lezen van 2017 blijkt dat de aan de Bibliotheek op school deelnemende scholen 1,12 procentpunt meer gewichtenleerlingen hebben dan de niet-deelnemende scholen. Het gaat dus om nagenoeg hetzelfde aandeel gewichtenleerlingen op de deelnemende en niet-deelnemende scholen. Met de Bibliotheek op school primair onderwijs worden dus, gemiddeld genomen, verhoudingsgewijs slechts iets meer leerlingen bereikt van wie de ouders lager opgeleid zijn (een vmbo basis- of kaderberoepsgerichte leerweg opleiding (of vergelijkbaar).

Leesbevorderingsnetwerken

Ook in actielijn 3 worden activiteiten ontplooid die bijdragen aan het behalen van de derde doelstelling: het in de periode 2016-2018 in elke (arbeidsmarkt)regio tot stand brengen van een duurzame samenwerking tussen gemeenten en lokale regionale partners om laaggeletterdheid structureel te voorkomen en bestrijden. Vanaf 2008 heeft het programma Kunst van Lezen ingezet op het opzetten van netwerken om leesbevorderingsprogramma's met name op lokaal niveau te borgen in beleid van de diverse samenwerkende partners. Programma's moeten deel uit gaan maken van een netwerkstructuur van bibliotheekorganisaties, kinderopvang- en onderwijsinstellingen en andere instellingen die gericht zijn op het welzijn van kinderen en gezinnen. De doelstelling is dat aan het einde van 2018 zeker 90% van de openbare bibliotheken samenwerken met de lokale overheid en met instellingen binnen een leesbevorderingsnetwerk. Er is van tevoren niet vastgesteld hoe een dergelijk netwerk vormgegeven dient te zijn. In het Feitenrelaas wordt vermeld dat de doelstelling van 90% reeds behaald is, omdat rondom de uitvoering van BoekStart en de Bibliotheek op school altijd voorwaardelijke netwerkafspraken gemaakt worden tussen verschillende partijen.

³³ Kantar Public (2017). Het BoekStartkoffertje. Onderzoeksrapport 2017.

Effecten van het programma Kunst van Lezen

De laatste hoofddoelstelling van het actieprogramma stelt dat in 2018 in totaal 1 miljoen jonge kinderen tot en met de basisschoolleeftijd bereikt worden met leesbevorderingsactiviteiten, zodat hun taalvaardigheid en leesplezier toenemen. Het bereiken van 1 miljoen jonge kinderen eind 2018 ligt goed op schema met de ontwikkelingen binnen de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school en de leesbevorderingsnetwerken. Deze doelstelling is echter pas volledig behaald wanneer deelnemers ook daadwerkelijk een ontwikkeling qua vaardigheden en motivatie hebben doorgemaakt.

Uit de voorlopige resultaten van een onderzoek naar de lange termijn effecten van BoekStart voor Baby's blijkt dat BoekStart een positief leesklimaat stimuleert in gezinnen met jonge kinderen.³⁴ Kinderen in de BoekStart groep hebben een grotere interesse in lezen en voorgelezen worden dan kinderen die niet in aanraking zijn geweest met BoekStart. De resultaten geven aan dat BoekStart de leesinteresse en leesontwikkeling vergroot. De effecten op langere termijn worden nog onderzocht. Eerder onderzoek³⁵ toonde al aan dat BoekStart een positief effect heeft op de taalontwikkeling van jonge kinderen.

In de evaluaties van de Bibliotheek op school in respectievelijk het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs³⁶ wordt gekeken in hoeverre de stimuleringsmaatregelen de leesmotivatie, -frequentie en -vaardigheid beïnvloeden. Op dit moment is van het onderzoek naar de Bibliotheek op school in het basisonderwijs de eerste activiteit afgerond: een meta-analyse naar de effecten van leesmotivatie bevorderende programma's³⁷. Uit de analyse blijkt over het algemeen dat leesmotivatie-interventies een statistisch klein maar positief effect hebben. De meest effectieve programma's ter bevordering van de leesvaardigheid en -motivatie zijn programma's die een focus op redenen om te lezen combineren met aandacht voor de bevordering van positieve zelfevaluaties. De effecten van programma's op begrijpend lezen waren significant groter voor leerlingen in het voortgezet onderwijs dan voor leerlingen in het basisonderwijs. Dit is te verklaren doordat in het voortgezet onderwijs kennis wordt overgedragen via boeken en er een groter belang is bij de inzet van goede leesinterventies. Een andere uitkomst is dat de effecten op leesmotivatie significant groter waren voor zwakke lezers dan voor gemiddelde lezers.

De Bibliotheek op school- basisonderwijs is een bewezen effectief programma. Eerder onderzoek heeft aangetoond dat basisschoolscholieren een betere leesvaardigheid hebben op scholen die deelnemen aan de Bibliotheek op school.³⁸ Er blijkt daarnaast een grotere leesmotivatie op de scholen die deelnemen aan de Bibliotheek op school, maar dat geldt alleen voor meisjes. In vervolgonderzoek wordt ook gekeken naar de effecten op vmbo-leerlingen. Voor het vmbo is deze interventie nog niet effectief bewezen.

Bovengenoemde resultaten geven aan dat Kunst van Lezen bijdraagt aan het behalen van de tweede doelstelling (1 miljoen effectief bereikte kinderen) en op de langere termijn aan de vierde doelstelling van het actieprogramma (het verhogen van de zelfredzaamheid, participatie en/of ontwikkelingsmogelijkheden van mensen).

³⁴ M. de Bondt- (2017). Tussenverslag Lange-Termijn Effecten van BoekStart voor Baby's: Kleuters Tonen meer Interesse en Plezier in Lezen. VU Amsterdam.

³⁵ H. van den Berg & A.G. Bus (2015). BoekStart maakt baby's slimmer. Delft: Eburon

³⁶ R. van Steensel (2017). Onderzoeken de Bibliotheek op school in het basisonderwijs en vmbo.

³⁷ R. van Steensel; L. van der Sande., W. Bramer. & L. Arends (2017). Effecten van leesmotivatie-interventies. Uitkomsten van een meta-analyse. Erasmus Universiteit Rotterdam.

³⁸ T.M.J. Nielen & A.G. Bus (2016). Onwillige lezers: onderzoek naar redenen en oplossingen. Delft: Eburon.

Binnen het actieprogramma Tel mee met Taal is de actielijn Leesbevordering een van de actielijnen die bijdraagt aan het behalen van de vierde hoofddoelstelling van het actieprogramma: in 2018 worden in totaal 1 miljoen jonge kinderen tot en met de basisschoolleeftijd bereikt met leesbevorderingsactiviteiten, zodat hun taalvaardigheid en leesplezier toenemen. Dit aantal moet bereikt gaan worden via de programma BoekStart en de Bibliotheek op school en door het bevorderen van samenwerking in de regio.

Eind 2018 is in bijna alle bibliotheken het programma BoekStart ingevoerd en worden bijna alle ouders van pas geboren baby's passief geïnformeerd worden over het bestaan van BoekStart via het ontvangen groeiboekje. In aanvulling hierop is de ambitie dat iets meer dan de helft van de Nederlandse baby's ook daadwerkelijk in aanraking komt met BoekStart. Met nog 1,5 jaar te gaan ontvangt met dan 30% van de Nederlandse baby's het Boekstartkoffertje via de ouders. De doelstelling ligt op 55%. De resterende ruim 20% zal via de kinderopvanginstellingen bereikt moeten worden.

Medio 2017 neemt 88% van de bibliotheken deel aan BoekStart in de kinderopvang. Het gestelde doel dat 85% van de basisbibliotheken de Bibliotheek op school primair onderwijs uitvoert is daarmee reeds bereikt. De doelstelling dat met de bibliotheken ook 60% van de leerlingen in hun werkgebied bereikt worden is nog niet behaald.

Op basis van de ontwikkelingen de jaren voorafgaand aan 2016 mag verwacht worden dat het programma goed op koers ligt om eind 2018 uit te komen op de geplande 1 miljoen bereikte kinderen.

Voor eind 2018 is de doelstelling dat 90% van de basisbibliotheken samenwerkt in een leesbevorderingsnetwerk. Deze doelstelling is reeds behaald omdat rondom de uitvoering van BoekStart en de Bibliotheek op school voorwaardelijke netwerkaafspraken gemaakt zijn tussen verschillende partijen. Deze activiteiten dragen bij aan het behalen van de tweede hoofddoelstelling van het actieprogramma en zijn ondersteunend aan het behalen van de tweede en laatste doelstelling van het actieprogramma.

Verder blijkt dat wetenschappelijke (vervolg)onderzoeken opnieuw aanwijzingen geven voor positieve effecten van BoekStart en de Bibliotheek op school op leesinteresse, vaardigheden en motivatie. Hiermee wordt bijgedragen aan het effectief bereiken van 1 miljoen kinderen en op de lange termijn de eerste hoofddoelstelling van het programma (het inzetten op het vergroten van de zelfredzaamheid, participatie en/of ontwikkelingsmogelijkheden van mensen).

We concluderen op grond van bovenstaande de realisatie van de doelen voor deze actielijn zodanig op schema ligt dat de kans zeer groot is dat de gestelde ambities voor 2018 binnen deze actielijn behaald worden.

DAGMAR HEIJTZE, SPECIALIST TAAL & LEZEN JEUGD BIBLIOTHEEK UTRECHT

“Ruben Nicolai heeft binnen het project Boekstart in de bibliotheek in Utrecht een boek (zonder tekst!) voorgelezen aan zo’n 600 ouders en baby’s (<https://www.youtube.com/watch?v=ovFsHUqYTIE>). Deze activiteit heeft bijzonder veel indruk op mij gemaakt. Het was volle bak en ouders zaten op het puntje van hun stoel. En waar draaide het allemaal om? Om een persoon met een boek zonder tekst. Het was echt heel bijzonder.

Binnen de bibliotheek Utrecht focussen we ons op verschillende doelgroepen, maar sinds enkele jaren is daar de leeftijdscategorie 0 tot en met 4 jaar bijgekomen in de vorm van Boekstart. Binnen dit project kunnen ouders met een pasgeboren baby een Boekstartkoffer, waar twee boekjes in zitten en een abonnement voor hun baby, ophalen in de bibliotheek. Ook worden er regelmatig groepsactiviteiten gehouden. Het doel is om kinderen al jong leesplezier bij te brengen, en natuurlijk ook vroeg toeleiden naar de bibliotheek. Je kan denken, wat moet je nou met zulke jonge kinderen in de bibliotheek? Maar juist in deze periode van het leven van een kind leg je het fundament.

En dat zijn deels ook gewoon technische vaardigheden. Luisteren, kunnen focussen, maar ook simpelweg een boek kunnen vasthouden. Ik hoorde ooit van een leerkracht uit groep 1-2 dat zij kleuters in de groep krijgt die niet eens weten hoe ze een boek moeten vasthouden. -Gewoon, omdat ze het concept “boek” niet van huis uit hebben meegekregen. Dus het gaat zeker niet alleen om taal. Ik weet dat deze periode, in de periode van 0 tot en met 4 jaar, meest cruciaal is voor de ontwikkeling van een kind. Je kan in deze periode een achterstand oplopen die later heel moeilijk in te halen is. Veel ouders weten dat niet. En over het al gemeen is de focus van allerlei organisaties, ook de bibliotheek, lang geweest op het naar schoolgaande kind. Ouders komen in contact met Boekstart via Peutercentra, het consultatiebureau, de bibliotheek en voorscholen. Ik hoor weleens van ouders: moeten we dit ook nog? Er komt al zoveel op ons af. Ik zeg dan altijd: ja, dit moet ook. Vaak spreek ik ze ook aan op hun ambitie voor hun kind. Die blijkt vrijwel altijd hoog te zijn. Jevilt toch het beste voor je kind? Ook in zijn/haar verdere carrière? We hebben in Utrecht een hoog percentage van ouders die het koffertje komen ophalen, circa 65 procent. Soms lenen ouders ook wat, soms niet. Ik denk dat het hoge percentage door verschillende dingen komt.

“Sommige kinderen hebben zelfs nog nooit een boek gezien”

In andere regio’s hebben veel bibliotheken moeten sluiten en je gaat natuurlijk niet 7 km fietsen voor een koffer. In Utrecht is voor iedere inwoner binnen 1.5 kilometer een bibliotheek aanwezig. Daarnaast komen mensen bij ons via verschillende kanalen; we hebben korte lijnen met jeugdzorginstellingen.

De activiteiten worden ook goed bezocht, gemiddeld zijn er zo’n 25 tot 30 kinderen aanwezig. Dan is er bijvoorbeeld een artiest die door middel van liedjes een boek voorleest. Daarnaast hebben we ook een Boekstarthoekje, dat is eigenlijk een soort loungeplek in de bib. Daar zie ik vaak genoeg ouders gezellig met elkaar praten. Dat vind ik ook leuk om te zien.

Ik ben ervan overtuigd dat Boekstart laagletterdheid kan voorkomen. Kijk, geen enkel kind komt in Nederland laagletterd van school. Maar de taal kan wel wegzakken. Door vroeg al met taal en lezen bezig te zijn, kan je dat voorkomen. Er is een onderzoek uitgevoerd naar taalvaardigheid onder jongeren. Daarbij zijn er ook aantal vragen opgenomen om erachter te komen of ze al jong leesplezier hebben meegekregen.

Jongeren die vroeg al leesplezier hebben meegekregen, scoorden veel beter op de taalvaardigheidstest. Door alle schoolniveaus heen. In feite staan we met Boekstart aan de wieg van leesplezier. En leesplezier is weer de sleutel tot succes.”

Actielijn 3: Leesbevordering

SEBASTIAAN ZBOROWSKI, DEELNEMER BOEKSTART

“Vroeger vond ik lezen helemaal niet leuk. Ik speelde veel liever met Transformers, of met autootjes of een tractor. Ik kan niet zeggen dat ik iets gemist heb, maar ik denk dat ik misschien wel iets creatiever was geweest als ik vroeger boeken had gelezen. Het prikkelt de fantasie. Mijn zoon Luuk is net als ik, hij is ook gek op spelen met autootjes. Maar toch, zodra ik een boek pak en in de hoek van de bank ga zitten, laat hij alles uit zijn handen vallen en komt gelijk bij mij zitten. Hij vindt het heel leuk. Ik denk dat het voor hem ook echt een vader-zoonmoment is. Een moment waarbij we, in de drukte van de dagelijkse praktijk, quality time met elkaar kunnen doorbrengen. En daarnaast heeft mijn vriendin dan ook even een kwartier rust.

Laatst liepen wij over straat en hij zag een hond lopen. Hij zei: “He! Waf Waf!”. Ik denk dat hij dat uit een boekje heeft geleerd, want ik heb het hem zelf nooit geleerd, en mijn vriendin ook niet. Een tijdje terug waren we op het consultatiebureau. Daar gaven ze aan dat kindjes van zijn leeftijd ongeveer vier woorden zouden moeten spreken. Luuk kende zes woorden. Als hij twee woorden had gekend, was het natuurlijk ook goed geweest, alles in zijn eigen tempo. Maar natuurlijk, ik was wel een beetje trots.

“Voorlezen is voor ons quality time voor mij en mijn zoon”

Ik denk dat het door het voorlezen komt. Ik doe het ook best vaak, elke werkdag voor het slapen gaan en in de vakanties twee keer per dag. We maken er een ritueel van. Voor het slapen gaan, lezen we samen een boekje. Ik heb het idee dat hij in zijn enthousiasme ook gelijk zijn energie kwijt kan. We hadden een kinderboek waarbij je prenten kon uitklappen. Dat was geen goed idee. Die trekt Luuk er gewoon uit, haha. Daarna beginnen we met een slaapritueel waarbij hij dan rustig kan gaan slapen.

BoekStart vond ik bij meet af aan een goed initiatief, ik hoorde voor het eerst over BoekStart van een vriendin van mijn vriendin. Zij sprak er heel enthousiast over. Toen wij de brief van de gemeente ontvingen dat wij een koffertje voor Luuk konden ophalen, nam ik mij voor om dat te gaan doen, maar vergat het. Ook de brief raakte ik kwijt. Pas toen ik meerdere keren een BoekStart-stand zag staan bij het consultatiebureau, dacht ik: oké, nu wordt het echt tijd. Ik denk dat het voor andere ouders, dus ook laaggeletterden, misschien ook wel zo werkt. Naar het consultatiebureau moet immers iedereen. Mijn ouders komen oorspronkelijk uit Polen, zij vonden lezen niet zo belangrijk.

Misschien is het juist wel een leuk idee om ouders met een migrantenachtergrond een boek te laten voorlezen die bijvoorbeeld in het Pools en in het Nederlands is. Zo til je het taalniveau van het hele gezin omhoog. Ik merk zelf ook dat mijn woordenschat toeneemt, alleen al door het voorlezen aan mijn zoon. Na het ophalen van het koffertje ben ik niet veel meer in de bibliotheek geweest. Wij hebben veel boeken gekregen, en kopen ook kinderboeken tweedehands. Misschien zou het wel mooi zijn als ouders bij elke leeftijdscategorie een koffer zouden kunnen ophalen met een geschikt boek voor die leeftijd. Zo bindt je ouders en kinderen nog structureler aan het lezen, maar ook aan de bibliotheek.”

5 Projecten - Actielijn 4

5.1 Achtergrond

In Actielijn 4 wordt door middel van experimentele projecten de verbinding gezocht tussen taal en andere onderwerpen waar gebrekkige taalvaardigheid een rol speelt. De actielijn is vooral bedoeld om innovatieve methoden te ondersteunen die laaggeletterdheid tegengaan en (voor)lezen bevorderen. Specifiek gaat het daarbij om het vinden en bereiken van doelgroepen die moeilijk en nog onvoldoende worden bereikt. Ook is het de bedoeling om bij te dragen aan het ontwikkelen van een nauwere samenwerking tussen partijen die actief zijn op deze gebieden en zo de infrastructuur te versterken. De actielijn is gericht op een bijdrage aan de Tel mee met Taal hoofddoelstelling van de aanpak van laaggeletterdheid bij volwassenen en ook aan de hoofddoelstelling van de leesbevordering bij kinderen.

De projecten

Na een Europese aanbestedingsprocedure is voor 7 innovatieve projecten gericht op de aanpak van laaggeletterdheid opdracht verleend. Er konden voorstellen worden ingediend voor drie onderwerpen: oudere laaggeletterden, digitale vaardigheden en laaggeletterden met Nederlands als moedertaal (NT1). Daarnaast zijn er binnen deze actielijn twee andere projecten. Deze worden beide met een subsidie ondersteund. Dit betreft ten eerste een project met specifieke aandacht voor het laagtaalvaardige gezin dat bestaat uit een reeks deelprojecten. Het tweede project, EVA, is gericht op ambitieuze vrouwen die zich willen ontwikkelen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de 9 projecten van 8 verschillende uitvoerders binnen deze actielijn.

Doelgroep / onderwerp	Uitvoerder	Titel project
Oudere laaggeletterden	Stichting Vugherstede	Zilveren Taalcompetenties
Digitale vaardigheden	ITTA UvA bv	DOEN?! Digitale Overheid, En Nu?
	CINOP Advies	Ouderen & Digivaardigheden
	Stichting Kenniscentrum PRO WORK	DIGI-TAAL
laaggeletterden met Nederlands als moedertaal (NT1)	Stichting Expertisecentrum Oefenen.nl en CINOP Advies	NT1leren.nl
	Lost Lemon	Laaggeletterden in Beeld
	CINOP Advies	Laaggeletterden met Nederlands als moedertaal
Gezinnen	Stichting Lezen, de KB (namens bibliotheken) en Stichting Lezen & Schrijven	Laagtaalvaardige gezinnen
Vrouwen met ambitie	Stichting Lezen & Schrijven	EVA: Educatie voor Vrouwen met Ambitie

5.2 Resultaten

Oudere laaggeletterden

Er zijn twee projecten specifiek gericht op ouderen, waarbij **Ouderen & Digivaardigheden** zich specifiek richt op digitale vaardigheden. In het project **Zilveren Taalcompetenties** wordt door middel van een taalaanbod op maat een bijdrage geleverd aan de taalbeheersing (en digitale

vaardigheden) van ouderen en de praktische toepassing van taal in de praktijk, zodat zij meer mee kunnen doen in de samenleving.

Digitale vaardigheden

In drie van de projecten wordt gewerkt aan het vergroten van digitale vaardigheden voor verschillende doelgroepen als, ouderen of (jong)volwassenen. **DOEN?! Digitale Overheid** heeft als doel om een duurzame aanpak te ontwikkelen waarin het zelfstandig leervermogen van leerders via een coachende aanpak wordt ontwikkeld. Duurzaam houdt in dat deelnemers hun eigen leerproces kunnen sturen en leervaardigheden kunnen behouden na een cursus. Het gaat om autonoom leren. Dit is opgehangen aan de digitale overheid. **Ouderen & Digivaardigheden** is gericht op de groep laagopgeleide (maximaal mbo-2 opgeleid) ouderen (55+) met een laag niveau digitale vaardigheden. In de aanpak krijgt de oudere ondersteuning/coaching van een persoon uit de omgeving (bijvoorbeeld een kind van de oudere, kleinkind of buurman/vrouw). Deze “digicoach” legt, nadat men hierin getraind is, het gebruik van apparaten en digitale vaardigheden uit aan de oudere. Met **DIGI-TAAL** wordt een innovatief online platform ‘DIGI-TAAL’ gecreëerd, waar digitale vaardigheden worden aangeleerd, laaggeletterdheid wordt aangepakt om de maatschappelijke participatie en individuele zelfversterking van de doelgroep te vergroten. Het project is gericht op laaggeletterde (jong) volwassenen.

Laaggeletterden met Nederlands als moedertaal (NT1)

Drie van de projecten richten zich op het bereiken en ondersteunen van laaggeletterden met Nederlands als moedertaal bij hun taalontwikkeling. **NT1leren.nl** richt zich op de ontwikkeling van een online methodiek voor laaggeletterden die tot nu toe nog niet bereikt wordt door het aanbod van de roc's. Het project wordt uitgevoerd op vier nog te bepalen pilotlocaties. Per locatie worden 10 laaggeletterden door een docent en vrijwilliger met behulp van de online methode ondersteund. In het **project Laaggeletterden in Beeld** wordt een instrument of methodiek ontwikkeld en toegepast om laaggeletterden met Nederlands als moedertaal te werven en toe te leiden naar scholing. Het werven en doorverwijzen naar scholing van laaggeletterden met Nederlands als moedertaal vindt plaats vanuit vindplaatsen in het sociaal domein, waaronder (schuld)hulpverlening, jeugdzorg, maatschappelijke ondersteuning, re-integratie en inkomensondersteuning. In het project **Laaggeletterden met Nederlands als moedertaal** wordt in pilots in Amsterdam, Smallingerland en Enschede gewerkt aan het bereiken en interesseren in educatieve activiteiten van laaggeletterden met Nederlands als moedertaal. In het project worden instrumenten en/of aanpakken ontwikkeld die de laaggeletterden helpen bij contacten met (semi)-gemeentelijke instanties in het sociale domein en burger. Het doel is dat deze laaggeletterden beter bereikt en geïnteresseerd kunnen worden voor actieve deelname aan informele, non-formele en/of formele maatschappelijke of educatieve activiteiten.

Gezinnen

Het project **Laagtaalvaardige gezinnen** heeft als doel om laagtaalvaardige ouders vertrouwd te laten raken met voorlezen aan hun kinderen (preventie) en tegelijkertijd voorgelicht worden over mogelijkheden om hun eigen taalvaardigheid te verbeteren (curatie). In dit project wordt gekeken hoe bestaande instrumenten zo aangepast kunnen worden dat ze laagtaalvaardige gezinnen beter bereiken, bewustwording creëren over het belang van lezen en ook zorgen dat ze (langdurig) effect hebben op de taalvaardigheid van kinderen en via hen op het stimuleren van het taalvaardiger worden van de ouders. Het project bestaat uit een aantal projectmatige aanpakken, gericht op het beter bereiken van laagtaalvaardige ouders door middel van inzet van de instrumenten BoekStart en de Bibliotheek op school (onderbouw), waar mogelijk gekoppeld aan andere leesbevorderingsprogramma's en ouderprogramma's. Omdat laaggeletterde ouders, wanneer de kinderen jong zijn, ontvankelijk zijn om aan de slag te gaan met taal (bijvoorbeeld omdat ze hun kinderen willen

voorlezen), ligt de focus op het bereiken van ouders van jonge kinderen via de Jeugdgezondheidszorg (JGZ), Kraamzorg, Kinderopvang en het consultatiebureau.

Vrouwen met ambitie

Het project **EVA: Educatie voor Vrouwen met Ambitie** loopt sinds 2014 en is gericht op de doelgroep van laaggeletterde, laagopgeleide vrouwen met problemen met taal, rekenen en/of digitale vaardigheden, uit zowel de allochtone als de autochtone doelgroep. Het doel is om meer van deze laagopgeleide vrouwen tot een hoger niveau te leiden qua taal, rekenen en digitale vaardigheden. Om deze doelgroep te versterken wat betreft autonomie, weerbaarheid en gelijkwaardigheid, zodat het een opstap kan zijn naar betaald werk en/of het behalen van een erkend diploma en uiteindelijk economische zelfstandigheid. De werkwijze in het project is een combinatie van een (landelijk in te zetten) digitale leeromgeving en (lokale) vrouwenleergroepen dicht bij de woonomgeving van de deelnemers.

Doelen van de projecten

Acht van de negen projecten hebben tot doel om instrumenten en/of methodieken te ontwikkelen of te verbeteren. Het gaat daarbij vooral om instrumenten voor de doelgroep zelf, zodat zij hun digitale en/of taalvaardigheid kunnen vergroten en daarmee meer mogelijkheden krijgen om deel te nemen aan de maatschappij. De aandacht voor digitale vaardigheden in de projecten is vooral gericht op ouderen. Zes van de negen projecten richten zich daarnaast op instrumenten, modules en/of methodieken voor professionals om de doelgroep nog beter te bereiken en te bedienen. Tot slot besteden vier van de negen projecten uitgebreid aandacht aan het in kaart brengen van de behoeften van (verschillende groepen) laaggeletterden.

Methoden

De projecten richten zich op verschillende doelen en er worden ook verschillende methoden en werkwijzen gehanteerd. Er zijn echter wel een aantal gemeenschappelijke delers. Zo wordt de doelgroep zelf in bijna alle projecten betrokken, door behoefteonderzoek, interviews, pilots waarin methodieken worden uitgetoetst zoals panels. Daarnaast wordt in de meeste projecten een combinatie van methoden ingezet waaronder begeleiding of training door professionals, of door vrijwilligers, klassikale lessen, digitale leeromgevingen en één op één begeleiding. Binnen deze werkvormen zien we verschillen tussen de projecten. Zo worden bijvoorbeeld in zes projecten coaches getraind om laaggeletterden één op één te begeleiden, waarbij in het ene project deze coaches in de directe omgeving (bijvoorbeeld familie) worden gezocht en in een ander project zijn het studenten of vrijwilligers. En in weer een ander project zijn het medewerkers van de bibliotheek.

Tot slot zien we dat zeven van de negen projecten rekening houden met en aansluiten bij de lokale context. Er wordt veel samengewerkt met lokale partijen, zoals we in de volgende paragraaf kunnen lezen.

Samenwerkingspartners

Binnen de projecten werkt een breed scala aan partijen samen. Bij vijf projecten is een onderwijsinstelling betrokken. Daarnaast zijn er veel contacten met gemeenten en met regionale teams van Stichting Lezen & Schrijven. In zeven projecten zijn contacten met Taalhuizen, bibliotheken, vrijwilligersorganisaties, zorginstellingen en welzijnsorganisaties. Daarnaast zijn andere stakeholders die bij sommige projecten betrokken zijn: een huisarts, een woningcorporatie, onderzoeksinstituten, buurthuizen, werkbedrijven en partijen die nauw gelinkt zijn aan een specifieke doelgroep.

Vier projecten werken met een klankbordgroep. Daar zijn veelal partijen in vertegenwoordigd als Stichting ABC, Divosa, Stimulanz en Ouderenbonden. Ook tussen de partijen van verschillende

projecten is er contact om ervaringen uit te wisselen en gebruik te maken van elkaars netwerk. Bij de gezinsbenadering van Laagtaalvaardige gezinnen werken de betrokken partijen in een integrale aanpak samen met aandacht voor zowel (voor)lezen (preventief) als het verbeteren van de vaardigheden van volwassenen (curatief).

Inrichting monitoring

Alle projecteigenaren zorgen zelf voor een evaluatie en monitoring van effecten of besteden dit uit aan een externe partij. We zien verschillende aanpakken bij de projecten, maar bijna allemaal zijn ze van plan om gebruik te maken van zowel kwantitatieve methoden (o.a. enquête) en kwalitatieve methoden (o.a. interviews en observaties). Verder hebben alle projecten aandacht voor resultaten in de vorm van output (o.a. aantal deelnemers) en in de vorm van outcome (meestal taalvaardigheid én zelfredzaamheid/sociale inclusie van de deelnemers).

Voortgang

Met uitzondering van het project EVA dat al sinds 2014 loopt, zijn de projecten in 2017 gestart. Op het moment van het opstellen van deze rapportage is er nog geen zicht op de concrete voortgang, daar is het nu nog te vroeg voor. In de volgende rapportage zal hier op worden ingegaan, op basis van de evaluaties die per project door de projecteigenaren worden opgesteld. Op dit moment is het beeld dat de projecten conform de opgestelde plannen worden uitgevoerd.

Het project EVA loopt sinds eind 2014. Gedurende het traject is in afstemming met het ministerie van OCW de doelgroep verruimd. Er bleek dat naast de doelgroep van vrouwen met ambitie die bij wijze van spreken een eigen bedrijfje wilde beginnen, ook een grote groep vrouwen te zijn met ambities en ideeën, maar nog geen concrete plannen voor hun toekomst op de arbeidsmarkt. Voor deze groep (in het project wordt gesproken over “aspirant EVA-vrouwen”) is het aanbod uitgebreid. Verder bleken ook jongere en oudere vrouwen geïnteresseerd in de aanpak. De leeftijdsgrens is daarom opgerekt van 30-50 jaar naar 16-55 jaar.

De doelstelling van het project is om tot en met 2017 3.500 vrouwen in leergroepen te laten werken aan hun vaardigheden om zich zo te ontwikkelen en hun mogelijkheden tot (arbeids)participatie te vergroten. Daarnaast is het doel om 7.000 vrouwen via een digitale leeromgeving aan hun vaardigheden te laten werken. Uit rapportage³⁹ van Stichting Lezen & Schrijven blijkt dat in de jaren 2015 en 2016 2.273 vrouwen tussen de 25 en 55 zijn gestart in leergroepen. In de eerste zes maanden van 2017 is het aantal deelnemers met bijna 1.000 vrouwen toegenomen tot in totaal 3.223 vrouwen. Daarmee is de doelstelling van 3.500 bijna bereikt. Op basis van de gemiddelde toename van het aantal deelnemers per kwartaal in de periode vanaf 2015 en zeker ook de toename in de eerste twee kwartalen in 2017, mag worden verwacht dat deze kwantitatieve doelstelling ruimschoot zal worden behaald. Zeker ook omdat het de ervaring van Stichting Lezen & Schrijven is dat veel cursussen in september van start gaan.

De website www.evaenik.nl heeft tot juli 2017 bijna 20.000 vrouwen in de leeftijd 18-55 jaar getrokken. Samen hebben deze vrouwen circa 24.000 digitale oefeningen gemaakt, waarbij sommige vrouwen meerdere oefeningen hebben gemaakt. Op basis van deze cijfers lijkt het aannemelijk, maar is niet onomstotelijk vast te stellen dat hiermee kan worden voldaan aan de doelstelling van 7.000 vrouwen die gebruik maken van de digitale leeromgeving.

³⁹ Stichting Lezen & Schrijven, (2017) Rapportage tweede kwartaal 2017.

Conclusie

Met het geheel van de negen projecten wordt op elk van de volgende onderwerpen en doelgroepen gewerkt aan innovatie: 1. oudere laaggeletterden, 2. digitale vaardigheden, 3. laaggeletterden met Nederlands als moedertaal (NT1), 4. laagvaardige vrouwen met ambities en 5. gezinnen met laagtaalvaardige ouders en hun kinderen.

Er is in alle projecten aandacht voor curatieve aanpakken gericht op laagtaalvaardige volwassenen. Daarnaast is er in het project Laagtaalvaardige gezinnen nadrukkelijk ook aandacht voor de verbinding tussen het (voor)lezen van/aan kinderen (preventie) en de taalontwikkeling van hun ouders (curatief). Ook zien we dat in de verschillende projecten relaties worden gelegd tussen taalvaardigheid en andere thema's zoals arbeidsmarkt, jeugdzorg, inkomen en schulden. Tevens zien we dat binnen de projecten verschillende partijen samen werken en daarmee kunnen bijdragen aan het verder versterken van de netwerkinfrastructuur van de aanpak van laaggeletterdheid.

Met de verschillende projecten wordt beoogd aanvullingen te doen op de reeds bestaande methoden en aanpakken. Het innovatieve aspecten waar projecten zich op richten zijn onder meer de expliciete praktische koppeling tussen preventief en curatief handelen. Dit komt vooral terug in de aanpak van Laaggeletterde gezinnen. Daarnaast zetten de verschillende projecten in op uiteenlopende combinaties van (zelfstandig) digitaal leren, leren in groepen, ondersteuning door vrijwilligers of professionals. Ook worden nieuwe manieren van het actief bereiken van laagtaalvaardigen op vindplaatsen in het sociaal domein, zoals (schuld)hulpverlening of de jeugdzorg.

Op basis van de opzet van de 9 projecten en hun doelstellingen is het aannemelijk te verwachten dat de verschillende projecten kunnen bijdragen aan de hoofddoelstellingen van Tel mee met Taal van de aanpak van laaggeletterdheid bij volwassenen en ook aan de hoofddoelstelling van de leesbevordering bij kinderen.

Het project EVA: Educatie voor Vrouwen met Ambitie loopt sinds 2014. Met 3.223 deelnemers aan leergroepen per eind juni 2017, is het aannemelijk dat de kwantitatieve doelstellingen van 3.500 deelnemers ruimschoots zal worden gerealiseerd. Ook lijkt het aannemelijk dat kan worden voldaan aan de doelstelling van 7.000 vrouwen die gebruik maken van de digitale leeromgeving.

De mate waarin deze Actielijn uiteindelijk zal bijdragen aan de hoofddoelstellingen is uiteraard afhankelijk van de mate van succes van de projecten de komende periode. 8 van de 9 innovatieve projecten zijn in 2017 van start gegaan en worden conform plan uitgevoerd. Inzicht in de resultaten (output en outcome) zal in de volgende rapportage worden geboden op basis van de evaluaties die per project door de projecteigenaren worden opgesteld.

6 Kennis, Netwerken en Communicatie - Actielijn 5

6.1 Achtergrond

Actielijn 5 richt zich op communicatie, netwerken en kennisdeling. Deze actielijn is ondersteunend aan de andere 4 actielijnen in het nastreven van de gestelde doelen voor het actieprogramma Tel mee met Taal. De focus binnen deze actielijn ligt op kennisopbouw en kennisdeling door het initiëren en ondersteunen van beleids- en wetenschappelijk onderzoek naar leesbevordering en laaggeletterdheid; het opzetten van de landelijk taalnetwerk waarbinnen landelijke en lokale spelers in het domein van taalvaardigheid zich met elkaar kunnen verbinden en de aansluiting tussen landelijke doelstellingen en de lokale aanpak wordt versterkt; en het uitvoeren van een communicatieplan.

In het communicatieplan Tel mee met Taal 2017-2018 is beschreven dat sinds de start van het programma de actielijnen goed beginnen te lopen, maar de naamsbekendheid van het programma en de acties die ertoe behoren achterblijven.⁴⁰ Het verbeteren van de naamsbekendheid van het actieprogramma is een belangrijke ambitie van deze actielijn. De communicatiedoelstellingen zoals beschreven in het communicatieplan van Tel mee met Taal zijn:

- *De doelgroep heeft kennis van het actieprogramma, zijn doelstellingen, de relatie met andere beleidsterreinen, de eindproducten van het programma en toepassingsmogelijkheden hiervan.*
- *Doelgroepen staan positief tegenover het actieprogramma Tel mee met Taal, de werkwijze en het toepassen van de eindproducten in hun werk.*
- *Doelgroepen lezen de nieuwsupdates van het actieprogramma en passen de eindproducten toe in hun werk. Doelgroepen weten waar ze terecht kunnen met vragen over de (nieuwe) eindproducten van Tel mee met Taal in 2017 en 2018.*

Om te communiceren en lokale, regionale en landelijke partijen en organisaties met elkaar te verbinden, gebruikt Tel mee met Taal verschillende manieren zoals de nieuwsbrief, de Tel mee met Taal portal, landelijke dagen en netwerkactiviteiten en het steunpunt basisvaardigheden.

Actielijn 5 ondersteunt met name de andere vier actielijnen in het nastreven van de hoofdoelstellingen van het actieprogramma. Door middel van een landelijke kennis-, netwerk- en communicatieaanpak verkrijgen lokale partijen actuele kennis en informatie en krijgen zij de mogelijkheid om van elkaar te leren. Dit ondersteunt partijen bij het effectief aan de slag gaan en blijven in de regio met het voorkomen en aanpakken van laaggeletterdheid. In dit hoofdstuk kijken we in hoeverre het programma en zijn doelstellingen bekend zijn, in hoeverre kennis-, netwerk- en communicatie activiteiten bekend zijn en gebruikt worden en of partijen er tevreden over zijn.

6.2 Resultaten

Bekendheid van het actieprogramma Tel mee met Taal en zijn doelstellingen

Voor het maken van een afweging of een actieprogramma op koers loopt om gestelde doelen te gaan bereiken is het interessant te kijken naar de bekendheid van het programma en zijn

⁴⁰ Communicatieplan Tel mee met Taal 2017-2018. Ontvangen door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

doelstellingen. Immers, binnen een bekend programma dragen meer stakeholders bij aan het nastreven van de doelen. In het kader van dit onderzoek, heeft Ecorys onder personen die zich hebben ingeschreven voor de nieuwsbrief een enquête afgenomen. De meesten van hen zijn werkzaam bij een bibliotheek (26%) of bij een onderwijsinstelling (20%). Anderen werken bij bijvoorbeeld gemeenten, welzijnsinstellingen of taalaanbieders. Gemiddeld genomen gaven respondenten aan bekend te zijn met de inhoud van het actieprogramma Tel mee met Taal, met de kernboodschap van Tel mee met Taal en met de doelstelling van het programma.

Bekendheid met- en gebruik van de kennis-, netwerk- en communicatie instrumenten vanuit Actielijn 5

Respondenten geven aan het meest bekend te zijn de portal van Tel mee met Taal. De portal kreeg in het tweede kwartaal van 2017 bijna 7.500 bezoekers. Meer dan een derde van de gebruikers bezoekt de portal één keer per maand, slechts 3% kent de portal wel, maar bezoekt deze nooit. De pagina voor subsidieaanvragen wordt samen met het nieuws en de homepage het vaakst bekeken. De voornaamste redenen om de portal te bezoeken waren met name het op de hoogte blijven van actualiteiten op het gebied van aanpak laaggeletterdheid en het zoeken van algemene informatie over het actieprogramma Tel mee met Taal.

Naast de portal is de doelgroep ook bekend met de nieuwsbrief. Het aantal abonnees op de nieuwsbrief bedroeg in juni 2017 in totaal 629. Uit de survey blijkt dat de meesten die bekend zijn met de nieuwsbrief deze vaak of altijd lezen.

Bij vragen wordt er regelmatig telefonisch contact opgenomen met Steunpunt Basisvaardigheden. Het twitteraccount van Tel mee met Taal is slechts bij een kleine groep bekend en er wordt vrij weinig gebruik gemaakt van de hashtag #telmeemettaal op Twitter. Bijna de helft van de respondenten heeft wel eens een bijeenkomst bezocht. Een vijfde bezoekt de congressen vaak of altijd.

Tevredenheid omtrent de kennis-, netwerk- en communicatie instrumenten vanuit Actielijn 5

Respondenten ervaren de portal als behoorlijk gebruiksvriendelijk, vinden de basismaterialen die worden aangeboden via de portal (onder tab "aan de slag" op www.telmeemettaal.nl) nuttig en vinden dat ze de meeste informatie die ze nodig hebben op de portal kunnen vinden. Er is met name behoefte aan nog (meer) informatie op de portal over regelgeving omtrent het programma en over behaalde resultaten. Verder zou ook een kritische blik hierop gewaardeerd worden

Qua gebruiksvriendelijkheid zou er met name gewerkt kunnen worden aan het overzichtelijker en logischer inrichten van de portal zodat informatie en materiaal sneller gevonden kan worden.

Ook over de inhoud van de nieuwsbrief zijn respondenten overwegend tevreden. De meningen over de invullingen van de bijeenkomsten wisselen maar over het algemeen voldoen de conferenties aan de verwachtingen. Deelnemers vinden het prettig vinden als workshops voldoende nieuwe informatie bieden, interactief zijn en leiden tot concrete handvatten. De meeste deelnemers aan de bijeenkomsten kwamen vanuit bibliotheken, gemeenten of uit het onderwijs.

De geïnterviewde personen geven aan dat de communicatiemiddelen van het programma Tel mee met Taal bruikbaar zijn voor het uitwisselen van kennis, ervaringen en good practices, zowel binnen de bibliotheek als daarbuiten. De rol van communicatiemiddelen voor de versterking van samenwerking met andere partijen wordt minder herkend, met uitzondering van de netwerkbijeenkomsten. Wel wordt aangegeven dat de communicatie over het programma of over het verbeteren van taalvaardigheid met name geschikt is voor bibliotheken. Richting gemeenten

zou het aanbod iets aangepast kunnen worden. Het gaat dan bijvoorbeeld om het leggen van de link tussen taal en thema's als werk en inkomen, participatie, deelname, gezondheid, huisvesting.

Gebruikers vinden dat de nieuwsbrief, website, het landelijke congres en de basismaterialen helpen om kennis en ervaringen en good practices uit te wisselen. Sociale media ervaren ze als iets minder geschikt. De deelnemers vinden over het algemeen ook dat de middelen van Tel mee met Taal helpen voorzien in de behoefte aan meer samenwerking tussen partijen in het structureel voorkomen en bestrijden van laaggeletterdheid. De website en de maandelijkse nieuwsbrief voorzien ook in de behoefte aan cijfermateriaal over het nut van investeren in laaggeletterdheid.

Onderzoek naar leesbevordering en laaggeletterdheid

Naast communicatie wordt binnen deze actielijn actief ingezet op het ontwikkelen en delen van kennis. Dit gebeurt onder andere door het initiëren en ondersteunen van beleids- en wetenschappelijk onderzoek naar leesbevordering en laaggeletterdheid. In het voorjaar van 2017 zijn er drie onderzoeken gestart op de thema's: doelgroepen- en behoefteanalyse; leesaversie onder laagtaalvaardige jongeren en succesvolle interventies en deskundigheidsbevordering van professionals en vrijwilligers. Het eerste onderzoek richt zich op de problemen die laaggeletterden ervaren in hun dagelijks leven, hun behoeften aan ondersteuning en hun drijfveren om een leescursus te volgen. In het tweede onderzoek staat het ontwerpen van een keuzewijzer centraal. Deze moet leraren en leerlingen ondersteunen bij de keuze voor een passende interventie 'op maat' om de leesmotivatie te bevorderen. Het doel van het derde onderzoek is het bieden van inzicht in de verbetermogelijkheden voor samenwerkingsvormen en voor taakverdelingen tussen vrijwilligers en beroepskrachten en om handvatten te bieden aan gewenste deskundigheidsbevordering van zowel vrijwilligers als beroepskrachten.⁴¹ Van de genoemde studies zijn nog geen (voorlopige) resultaten bekend.

⁴¹ <https://www.nro.nl/onderzoeksprojecten/tel-mee-met-taal/>.

Actielijn 5 ondersteunt met name de andere vier actielijnen in het nastreven van de hoofdoelstellingen van het actieprogramma. Door middel van een landelijke kennis-, netwerk- en communicatieaanpak verkrijgen lokale partijen actuele kennis en informatie en krijgen zij de mogelijkheid om van elkaar te leren. Dit ondersteunt partijen bij het effectief aan de slag gaan en blijven in de regio met het voorkomen en aanpakken van laaggeletterdheid.

De doelgroep (waaronder bibliotheken, gemeenten, welzijnsorganisaties, taalaanbieders) geeft aan bekend te zijn met het programma Tel mee met Taal en zijn doelstellingen. Zij zijn op dit moment met name bekend met- en maken gebruik van de nieuwsbrief en de portal en ze nemen bij vragen met regelmaat telefonisch contact op met Steunpunt Basisvaardigheden. Af en toe bezoeken ze een netwerkbijeenkomst. Het grootste deel van de ondervraagden is niet op de hoogte van de social media activiteiten van Tel mee met Taal.

De meeste bezoekers gebruiken de portal voor het opdoen van subsidie-informatie, en het bekijken van nieuwsberichten, het op de hoogte blijven van actualiteiten op het gebied van aanpak laaggeletterdheid en het zoeken van algemene informatie over het actieprogramma Tel mee met Taal. Gebruikers zien graag dat er meer informatie toegevoegd regels en criteria om mee te kunnen doen aan dit programma. Daarnaast is er ook interesse in informatie over de resultaten van dit programma en een kritische blik hierop. Qua gebruiksvriendelijkheid zou er met name gewerkt kunnen worden aan het overzichtelijker en logischer inrichten van de portal zodat informatie en materiaal sneller vindbaar is. Het aantal abonnees op ligt op ruim 600. Over de inhoud van de nieuwsbrief zijn abonnees overwegend tevreden.

De communicatiemiddelen van Tel mee met Taal zijn bruikbaar zijn voor het uitwisselen van kennis en ervaringen en good practices, zowel binnen de bibliotheek als daarbuiten. Tevens vindt men dat de middelen van Tel mee met Taal helpen voorzien in de behoefte aan meer samenwerking tussen partijen in het structureel voorkomen en bestrijden van laaggeletterdheid. Wel lijken de geboden communicatiemiddelen beter aan te sluiten bij de behoeften van bibliotheken dan bij die van gemeenten en andere partijen. Voor hen zou de link tussen taal en specifieke thema's wat nadrukkelijker gelegd kunnen worden.

Naast communicatiemiddelen en netwerkactiviteiten wordt binnen deze actielijn een onderzoeksprogramma uitgevoerd om de doelgroep te voeden met informatie over taalachterstanden, leesbevordering en laaggeletterdheid. In het voorjaar van 2017 zijn drie onderzoeken gestart. Daarvan zijn nog geen (voorlopige) resultaten bekend.

De directe bijdrage van deze actielijn aan de doelstellingen voor het actieprogramma is minder evident dan bij andere actielijnen. Overigens geldt daarbij dat de kennis uit de onderzoeksprojecten en de uitkomsten van de projecten uit actielijn 4 nog beschikbaar moeten komen. Wanneer we alle tot nu toe beschikbare informatie in overweging nemen, concluderen we dat niet alle communicatiemiddelen die nu reeds beschikbaar zijn, evenveel worden gebruikt. Wel zijn de personen die met communicatiemiddelen vanuit Tel mee met Taal in aanraking komen hierover overwegend positief.

7 Conclusies

Met vijf actielijnen, waarbinnen effectieve bestaande programma's zijn voortgezet en uitgebreid en nieuwe initiatieven zijn ontwikkeld, wordt er gewerkt aan het behalen van de doelstellingen van het actieprogramma Tel mee met Taal:

1. De aanpak van laaggeletterdheid is gericht op het verhogen van de zelfredzaamheid, participatie en/of ontwikkelingsmogelijkheden van mensen die hierin worden geremd vanwege beperkte taal, -reken,- en digitale vaardigheden.
2. In elke arbeidsmarktregio komt tussen gemeenten en lokale partners een duurzame samenwerking tot stand om de laaggeletterdheid te voorkomen en aan te pakken.
3. In de periode 2016-2018 verbeteren tenminste 45.000 Nederlanders hun taalbeheersing zodanig dat zij aantoonbaar beter scoren op taalbeheersing en maatschappelijke participatie, waaronder arbeidsdeelname.
4. In 2018 worden in totaal 1 miljoen jonge kinderen tot en met de basisschoolleeftijd bereikt met leesbevorderingsactiviteiten, zodat hun taalvaardigheid en leesplezier toenemen.

Ten behoeve van deze tussenrapportage is gekeken in hoeverre het actieprogramma op weg is om de doelstellingen te behalen. We concluderen op basis van het beschikbare onderzoeksmateriaal dat het actieprogramma Tel mee met Taal 2016-2018 halverwege 2017 op schema ligt om de gestelde kwantitatieve doelen te gaan behalen en een flink stap voorwaarts te zetten in richting van de kwalitatieve doelstellingen. We lichten deze conclusie nader toe aan de hand van een bespreking van de stand van zaken per hoofddoelstelling.

[De aanpak van laaggeletterdheid is gericht op het verhogen van de zelfredzaamheid, participatie en/of ontwikkelingsmogelijkheden van mensen die hierin worden geremd vanwege beperkte taal, -reken,- en digitale vaardigheden.](#)

De activiteiten onder alle vijf de actielijnen dragen uiteindelijk bij aan de eerste kwalitatieve hoofddoelstelling. Met het preventief ondersteunen van kinderen en het curatief ondersteunen van volwassenen met een beperkte taalvaardigheid, wordt gewerkt aan het versterken van de basisvaardigheden van (toekomstige) volwassenen.

Een beperkte taalvaardigheid heeft negatieve persoonlijke en daardoor maatschappelijke en economische gevolgen. Mensen zijn minder zelfredzaam en hebben daardoor bijvoorbeeld moeite met het op orde krijgen en houden van financiën⁴², hebben vaker een slechtere (ervaren) gezondheid⁴³ en hebben slechtere arbeidsmarktperspectieven⁴⁴. De actielijnen in Tel mee met Taal richten zich dan ook waar mogelijk op die domeinen waar de grootste problemen rondom taalachterstanden en laaggeletterdheid spelen en waar nieuwe verbindingen tussen organisaties het meest kansrijk zijn: het gezin, de arbeidsmarkt de gezondheid(-szorg).

Binnen Taal voor het Leven en het programma-aanbod wordt er specifiek aandacht besteed aan de thema's gezondheid, werk en geld, omdat moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen en digitaal communiceren hier grote invloed op heeft.⁴⁵ Stichting Lezen & Schrijven zet in op het vergroten van het bewustzijn van en de kennis over de relatie tussen taal en de thema's; initieert beleidsmatig en wetenschappelijk onderzoek naar de relatie en heeft materiaal voor professionals in de sectoren

⁴² ECHO i.s.m. ROA (2016). Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede.

⁴³ Nivel (2015). Laaggeletterdheid en Gezondheid. Stand van zaken.

⁴⁴ ROA i.s.m. Maastricht University (2016). De arbeidsmarktperspectieven van laaggeletterden in Nederland tot 2020.

⁴⁵ <https://www.lezenenschrijven.nl/over-laaggeletterdheid/themas/>.

ontwikkeld om mensen met beperkte vaardigheden te herkennen en ze door te verwijzen naar scholing. Naast deze drie domeinen wordt er ook aandacht besteed aan het domein gezin met bijvoorbeeld de cursus Taal voor Thuis. In deze cursus voor ouders van peuters, kleuters en kinderen op de basisschool, leren ouders de taalontwikkeling van hun kind te stimuleren en wordt ingezet op het versterken van ouderbetrokkenheid. Met het inzetten op de verbetering van taalvaardigheid van ouders kan voorkomen worden dat ook kinderen binnen het gezin taalachterstanden oplopen.

Binnen Kunst van Lezen wordt expliciet ingezet op het domein gezin. Door het stimuleren van lezen en voorlezen kan de vicieuze cirkel van een lage taalvaardigheid binnen gezinnen doorbroken worden. De programma's BoekStart voor baby's en de Bibliotheek op school basisonderwijs binnen Kunst van Lezen zijn bewezen effectief in het vergroten van de leesvaardigheid van kinderen en het stimuleren van een positieve leesmotivatie en leesattitude.

Uit onderzoek blijkt dat deelnemers aan een cursus per saldo vaker een verbetering dan een verslechtering constateren op verschillende elementen van sociale inclusie (digitale vaardigheden, assertiviteit, natuur en sportactiviteiten, ontmoeten en ondernemen, afname van het sociaal isolement). Voor hun arbeidsmarktpositie is dat nog onduidelijk.

Met het stimuleren van en ondersteunen van regionale taalakkoorden draagt Tel mee met Taal indirect bij aan het verhogen van de zelfredzaamheid en participatie. Dat geldt ook voor de verschillende innovatieve projecten van actielijn 4 waar in de praktijk wordt onderzocht hoe de taal of de digitale vaardigheden van verschillende doelgroepen, zoals ouderen kunnen worden vergroot.

Een directe bijdrage aan de ontwikkelmogelijkheden van laagtaalvaardige werknemers biedt Tel mee met Taal vanuit het stimuleringsbudget van actielijn 2. Tot augustus 2017 zijn vanuit het programma 177 bedrijven financieel ondersteund, waarmee in totaal ruim 2.500 werknemers die tegen taalbarrières aanlopen cursussen volgen.

Daarnaast stimuleert Tel mee met Taal met het Taalakkoord Werkgevers ook indirect de taalontwikkeling van werknemers. Met de ondertekening van het akkoord zeggen bedrijven en branchevereniging toe zich in te zetten voor de taalontwikkeling van werknemers en dit ook uit te dragen. De doelstelling is dat eind 2017 300 werkgevers, branches en taalaanbieders zich gecommitteerd hebben aan het belang van taal op de werkvloer. Vanaf januari 2015 tot augustus 2017 hebben 175 partijen het landelijke Taalakkoord Werkgevers ondertekend; 112 werkgevers, 19 branches en 44 taalaanbieders. Met nog anderhalf jaar tot het einde van 2018 heeft tot nu toe ruim de helft van het beoogde aantal partijen het akkoord ondertekend.

Concluderend stellen we op basis van voorgaande dat Tel mee met Taal vanuit de verschillende actielijnen direct en indirect bijdraagt aan het verhogen van de zelfredzaamheid, participatie en/of ontwikkelingsmogelijkheden van mensen die hierin worden geremd vanwege beperkte taal-, reken-, en digitale vaardigheden.

[In elke arbeidsmarktregio komt tussen gemeenten en lokale partners een duurzame samenwerking tot stand om laaggeletterdheid te voorkomen en aan te pakken.](#)

Met het stimuleren van het sluiten van regionale taalakkoorden draagt Tel mee met Taal vanuit actielijn 2 direct bij aan deze doelstelling. Met name in de regionale taalakkoorden komen preventieve en curatieve aanpakken en partijen bij elkaar waarbij wordt bijgedragen aan het structureel voorkomen en bestrijden van laaggeletterdheid. Met de stimuleringsmiddelen uit deze actielijn is het tot stand komen en uitbreiden van regionale akkoorden met nieuwe activiteiten

bevorderd. Deze stimuleringsbijdragen worden in de regio's ingezet voor concrete activiteiten en projecten, zoals het opzetten van Taalhuizen of het opzetten van nieuwe communicatiemiddelen om laaggeletterden te bereiken.

Op peildatum 21 april 2017 waren er in totaal 12 regionale taalakkoorden verdeeld over 12 verschillende arbeidsmarktregio's gesloten die voldeden aan alle gestelde criteria. In 9 gevallen gaat het om een nieuw taalakkoord dat (mede) gesloten is in het kader van Tel mee met Taal. In 3 gevallen vormde Tel mee met Taal de directe aanleiding voor de totstandkoming van een taalakkoord. Over de tijd is er een stijgende lijn te zien in het aantal regionale taalakkoorden dat wordt gesloten. Met de 12 vastgestelde regionale taalakkoorden en 11 andere samenwerkingsverbanden die in ontwikkeling zijn, lijkt de doelstelling voor 2017 (een regionaal taalakkoord in minimaal 20 arbeidsmarktregio's voor 2017) haalbaar. Hiermee ligt Tel mee met Taal ook op koers om de doelstelling van 30 regionale taalakkoorden eind 2018 te realiseren.

Binnen vrijwel alle regionale taalakkoorden worden de domeinen gezin, onderwijs en werk expliciet onderscheiden, en worden taalactiviteiten uitgevoerd die specifiek op elk van de domeinen gericht zijn. Ook worden er binnen de regio's verbanden gelegd tussen de verschillende domeinen om te komen tot een integrale benadering van laagtaalvaardigheid. Hierbij worden activiteiten gericht op kinderen (preventie) ook gekoppeld aan activiteiten gericht op het verminderen van laagtaalvaardigheid onder volwassenen. In alle regio's met een taalakkoord nemen partijen deel die actief zijn op verschillende domeinen / leefgebieden van laagtaalvaardigen. Door het opstarten en uitbouwen van regionale akkoorden te ondersteunen, draagt Tel mee met Taal ook bij aan de ontwikkeling van integrale aanpakken.

De activiteiten binnen de eerste actielijn rondom het neerzetten van een duurzame structuur in de regio dragen ook bij aan duurzame regionale samenwerking. In de meeste regio's zijn Taalhuizen of Taalpunten opgezet en wordt er gewerkt aan het opstellen van structureel lange termijn beleid binnen de gemeenten en het vormen van lokale taalnetwerken.

Vanaf 2008 heeft het programma Kunst van Lezen ingezet op de totstandkoming van netwerken om leesbevorderingsprogramma's met name op lokaal niveau te borgen in het beleid van de diverse samenwerkende partners. Eén van de ambities van Kunst van Lezen is dat er via de netwerken op strategisch niveau meer ingezet wordt op de verbinding tussen curatie en preventie.

Ook binnen de actielijn Communicatie, Kennis en Netwerken worden middels netwerkactiviteiten en instrumenten die kennisdelen mogelijk maken, partijen bij elkaar gebracht en gestimuleerd om samen aan de slag te gaan met curatie of preventie van laaggeletterdheid.

We kunnen concluderen dat er binnen alle actielijnen duidelijke stappen zijn gezet om in elke (arbeidsmarkt)regio te komen tot een duurzame samenwerking tussen gemeenten en lokale regionale partners in structureel voorkomen en bestrijden van laaggeletterdheid.

[In de periode 2016-2018 verbeteren tenminste 45.000 Nederlanders hun taalbeheersing zodanig dat zij aantoonbaar beter scores op taalbeheersing en maatschappelijke participatie, waaronder arbeidsdeelname.](#)

Binnen het actieprogramma Tel mee met Taal draagt met name de eerste actielijn (Lokale netwerkaanpak) bij aan het behalen van deze doelstelling. Om deze te bereiken wordt ingezet op het werven en trainen van vrijwilligers; het inrichten van permanente ontmoetingsplekken in de regio waar cursisten en trainers/begeleiders terecht kunnen en het neerzetten van een duurzame

infrastructuur in de regio waarbij gemeenten en organisaties samen werken aan het aanpakken van laaggeletterdheid. Ook vanuit actielijn 2, het stimuleren en ondersteunen om te komen tot regionale taalakkoorden, draagt Tel mee met Taal bij aan deze doelstelling. Binnen deze akkoorden wordt door partijen uit verschillende domeinen samengewerkt zowel preventief (gericht op leesbevordering van kinderen) als curatief (met de aanpak van laaggeletterdheid onder volwassenen). Ook wordt nadrukkelijk de verbinding tussen deze beide in verschillende trajecten gezocht om zo ook tot een meer integrale aanpak te komen.

De geplande activiteiten binnen de lokale netwerkaanpak Taal voor het Leven liggen goed op schema en dragen bij aan het bereiken van de verbetering van de taalbeheersing van 45.000 Nederlanders. Uit de beschikbare gegevens ten tijde van dit onderzoek bleek dat met 37.847 nieuwe cursisten halverwege het programma reeds 84% van de doelstelling behaald is. Het behalen van de kwantitatieve doelstelling in 2018 ligt daarmee vóór op schema. De ondersteuning aan de geplande 45.000 nieuwe deelnemers is echter ook daadwerkelijk succesvol wanneer cursisten een verbetering doormaken qua sociale activering en taaltoepassing.

Uit onderzoek blijkt dat deelnemers per saldo vaker een verbetering dan een verslechtering constateren op verschillende elementen van sociale inclusie (digitale vaardigheden, assertiviteit, natuur en sportactiviteiten, ontmoeten en ondernemen, afname van het sociaal isolement). De onderzoeksuitkomsten geven momenteel nog geen inzicht in de mate waarin cursisten een verbetering of verslechtering van hun arbeidsmarktpositie ervaren.

We concluderen op grond van bovenstaande dat de realisatie van deze hoofddoelstelling zodanig op schema ligt, dat de kans zeer groot is dat de gestelde ambitie voor 2018 behaald zal worden.

[In 2018 worden in totaal 1 miljoen jonge kinderen tot en met de basisschoolleeftijd bereikt met leesbevorderingsactiviteiten, zodat hun taalvaardigheid en leesplezier toenemen.](#)

Binnen het actieprogramma Tel mee met Taal is de actielijn Leesbevordering de actielijn die bijdraagt aan het behalen de tweede hoofddoelstelling van het actieprogramma. Om dit te kunnen bereiken, wordt er gewerkt aan het uitbreiden van de programma's BoekStart en de Bibliotheek op school zodat meer kinderen en jongeren bereikt gaan worden. Tevens wordt samenwerking binnen een leesbevorderingsnetwerk tussen openbare bibliotheken en lokale overheid en instellingen gestimuleerd. De ondersteuning aan de geplande 1 miljoen kinderen is succesvol wanneer alle partners van Kunst van Lezen tevreden zijn over het programma en de samenwerking en wanneer de leesvaardigheid van kinderen en jongeren verbetert en hun leesmotivatie toeneemt.

De geplande activiteiten binnen het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen liggen goed op schema en dragen bij aan het behalen van de tweede hoofddoelstelling van Tel mee met Taal voor eind 2018. Eind 2016 werden ruim 676.000 kinderen bereikt (68%). Op basis van ontwikkelingen in het verleden en het verloop van de activiteiten is de verwachting van Stichting Lezen dat eind 2017 rond de 860.000 kinderen bereikt worden om eind 2018 op de nagestreefde 1 miljoen kinderen uit te komen.

De ondersteuning aan die 1 miljoen kinderen is daadwerkelijk succesvol wanneer hun taalvaardigheid en leesplezier toegenomen zijn. Wetenschappelijke (vervolg)onderzoeken tonen aan dat de programma's BoekStart voor baby's en de Bibliotheek op school basisonderwijs bewezen effectief zijn om de leesvaardigheid van kinderen te vergroten en een positieve leesmotivatie en leesattitude te stimuleren.

Ook aan deze doelstelling wordt vanuit actielijn 2 (Stimuleren van taalakkoorden en taalscholing op de werkvloer) een bijdrage geleverd. Door het stimuleren en ondersteunen om te komen tot regionale taalakkoorden draagt Tel mee met Taal bij aan de samenwerking tussen partijen uit verschillende domeinen waarbij ook de verbinding wordt gelegd tussen leesbevordering van kinderen (preventie) en de aanpak van laagtaalvaardigheid van ouders (curatief). Ook middels actielijn 4 (Innovatieve projecten) wordt hieraan bijgedragen en dan met name door de verschillende pilots die worden uitgevoerd binnen het project aanpak Laagtaalvaardige gezinnen (Kunst van Lezen).

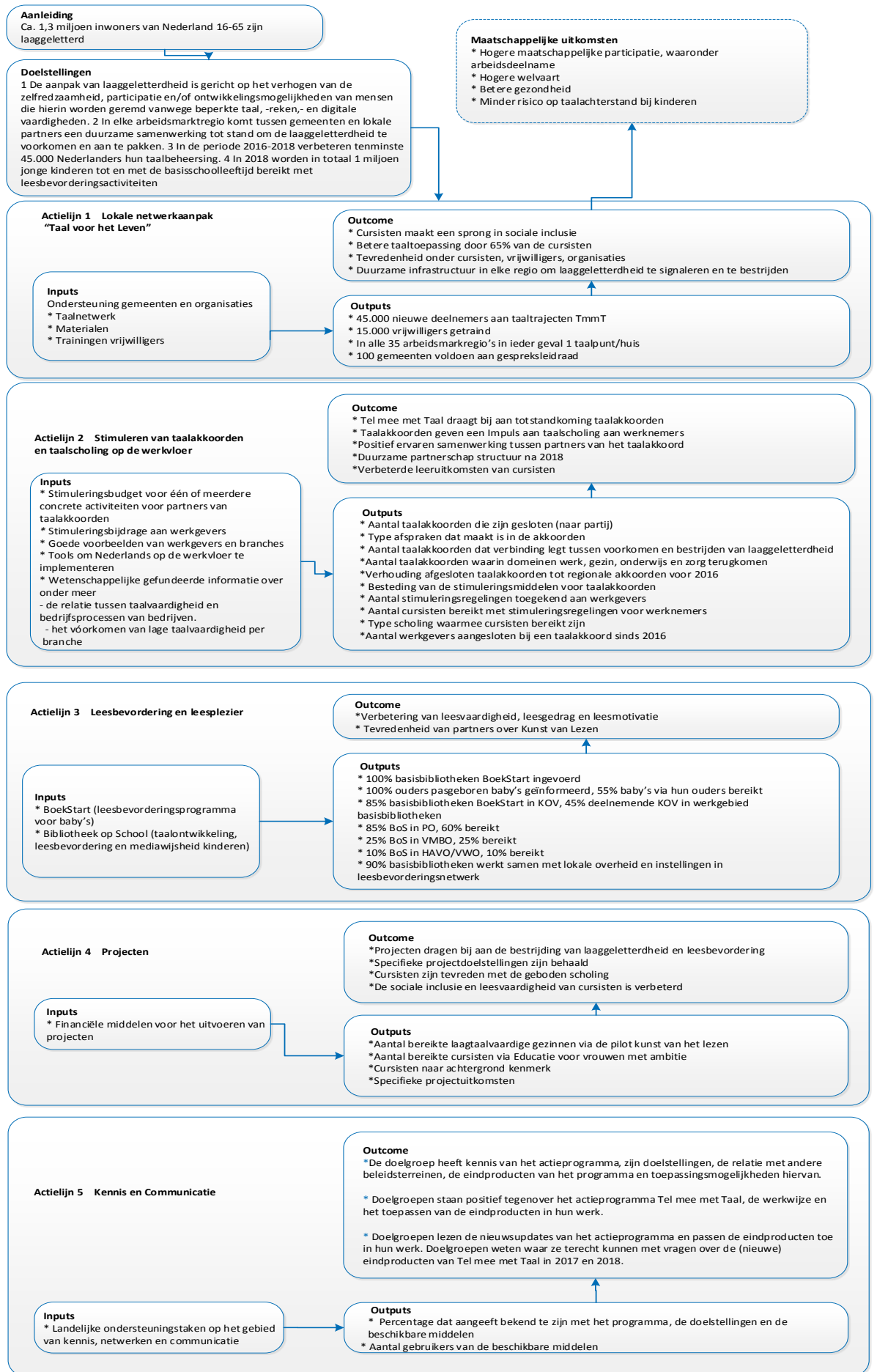
We concluderen op grond van bovenstaande dat ook de realisatie van deze hoofddoelstelling zodanig op schema ligt, dat de kans zeer groot is dat de gestelde ambitie voor 2018 behaald zal worden.

Onderzoeksopzet

Evaluatiekader

Om de evaluatie uit te voeren, werken we vanuit een evaluatiekader (zie Figuur 3). In dit evaluatiekader komen de doelstellingen, instrumenten (inputs), beoogde uitkomsten (outputs) en resultaten van het project samen. We toetsen of en hoe ingezette instrumenten leiden tot de output van het programma Tel mee met Taal en hoe die vervolgens leiden tot de uitkomsten. De beoogde resultaten zijn soms op het niveau van outputs geformuleerd (bijvoorbeeld aantallen cursisten) en soms op het niveau van resultaten (bijvoorbeeld het verbeteren van leesgedrag). De hoofddoelstellingen zijn geformuleerd in termen van bereik en verbetering. De resultaten ten opzichte van de hoofddoelstellingen komen terug op het niveau van zowel de outputs (bereik) als de uiteindelijke resultaten (verbetering). Uiteindelijk leidt de informatie uit de evaluatie van alle actielijnen tot input voor het vervolg van het programma Tel mee met Taal. Het voorliggende rapport betreft de tussentijdse resultaten en geeft de stand van zaken weer rond medio 2017.

Figuur 3 Evaluatiekader

Hieronder volgt de vraagstelling en methodologie per actielijn.

Actielijn 1- Lokale netwerkaanpak

Onderzoeksvraag
1.1 Hoeveel cursisten zijn er bereikt? a. Met welk type cursus (taal, rekenen, digitale vaardigheden)? b. Wat zijn de kenmerken van deze cursisten?
1.2 Hoeveel vrijwilligers zijn er: a. Getraind? b. Actief?
1.3 Wat zijn de effecten van de scholing op: a. Sociale inclusie van de cursisten? b. Taaltoepassing van de cursisten?
1.4 Hoe tevreden zijn de taalvrijwilligers, cursisten en betrokken organisaties over de training, scholing en ondersteuning?
1.5 Is eind 2018 in elke regio een ontmoetingsplek voor cursisten, vrijwilligers, docenten en andere netwerkpartners ingericht? (Taalhuis/Taalpunt)
1.6 In hoeverre is een duurzame infrastructuur in elke arbeidsmarktregio neergezet om laaggeletterdheid tegen te gaan? (Ondertekening gespreksleidraad, taalhuis, taalnetwerk, soort partners in het taalnetwerk) a. Gespreksleidraad en lokale taalnetwerken

Om tot een antwoord te komen maken we gebruik van verschillende databronnen:

- Kwartaalrapportages van Stichting Lezen & Schrijven;
- Effectonderzoek van de Universiteit Maastricht;
- Tevredenheidsonderzoek partners Universiteit Maastricht;
- Tevredenheidsonderzoek deelnemers en vrijwilligers van DUO onderzoek;
- Evaluatie van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs van Regioplan.

Actielijn 2- Stimulering van taalakkoorden en taalscholing op de werkvloer

Onderzoeksvraag
1. Hoeveel taalakkoorden zijn er in de periode 2016-2018 gesloten? a. Hoeveel partijen zijn hierbij betrokken? i. Gemeenten? ii. Taalaanbieders? iii. Vrijwilligersorganisaties? iv. Zorginstellingen? v. Etc.?
2.2 Welk type afspraken komt terug in de taalakkoorden?
2.3 In hoeverre worden in de taalakkoorden verbindingen gelegd tussen het voorkomen en bestrijden van laaggeletterdheid?
2.4 In hoeverre komen in de taalakkoorden de domeinen werk, gezin, onderwijs en zorg terug?
2.5 Hoe verhoudt het aantal taalakkoorden in 2016, 2017, 2018 zich tot het aantal regionale akkoorden (convenanten, allianties, bondgenootschappen etc.), dat vóór 2016 gesloten was? a. Wat was de inhoud van deze convenanten?
2.6 Waaraan zijn de stimuleringsmiddelen voor taalakkoorden besteed?

Onderzoeksvraag	
a.	Wat was hiermee beoogd?
b.	Wat is hiermee bereikt?
2.7	Hoe evalueren de partners van een taalakkoord het proces waarin de afspraken tot stand kwamen en het proces waarin de gemaakte afspraken gerealiseerd werden?
2.8	In hoeverre zijn de betrokken partners voornemens om hun partnerschap na 2018 te continueren?
a.	Hoe zien zij de verdere ontwikkeling van het partnerschap?
2.9	In hoeverre heeft het programma Tel mee met Taal bijgedragen aan de totstandkoming van taalakkoorden?
2.10	Aan hoeveel werkgevers zijn stimuleringsbijdragen toegekend?
2.11	Hoeveel cursisten zijn er bereikt met de stimuleringsregelingen voor werknemers?
a.	Met wat voor type scholing?
b.	Wat voor bedrijven (branches)
c.	Grootte van bedrijven
2.12	Wat zijn de leeruitkomsten van de cursisten (werknemers)?
2.13	Hoeveel werkgevers en branches zijn er aangesloten bij een taalakkoord sinds 2016?

In deze tussenrapportage geven we vooral een beschrijving van de opzet van de samenwerkingen en geven we nog geen definitief antwoord op de evaluatievragen gericht op de output en het resultaat van de samenwerkingen. Wel geven we een eerste globaal beeld waarin de verschillende thema's vanuit de onderzoeksvragen terugkomen.

Onderdeel 1: Regionale en lokale taalakkoorden

Inventarisatie

De eerste stap behelst de inventarisatie van de regionale taalakkoorden die zijn gesloten zonder hierbij te kijken of ze wel of geen bijdragen vanuit de subsidieregeling hebben gekregen. De inventarisatie is uitgevoerd met behulp van door Stichting Lezen & Schrijven geleverde informatie. Om vast te stellen wanneer er sprake is van een regionaal taalakkoord, hebben we – in samenwerking met het ministerie van OCW – de criteria voor het verkrijgen van stimuleringsmiddelen vanuit Tel mee met Taal als basis gebruikt en deze licht aangepast. Deze aanpassing betreft een versoepeling van de criteria, zodat samenwerkingsverbanden die nog “in de pijplijn zitten”, niet buiten beeld blijven. Hierbij zijn dan al eerste algemene afspraken gemaakt en intenties op papier gezet en volgt daarna pas de stap waarbij individuele afspraken over inzet worden gemaakt.

Zodoende is besloten te spreken van een regionaal taalakkoord wanneer een samenwerkingsverband aan alle onderstaande criteria voldoet:

1. Het taalakkoord wordt getekend door minimaal drie deelnemers, waarvan minimaal:
 - a. één centrumgemeente van een arbeidsmarktregio of minimaal drie niet-centrumgemeenten;
 - b. één bibliotheek en/of één onderwijsinstelling (school, mbo-instelling, ho-instelling of private aanbieder van opleidingen met NRTO-keurmerk).
2. Het taalakkoord sluit aan bij het landelijke doel van het actieprogramma Tel mee met Taal door in te zetten op leesbevordering en op het voorkomen en verminderen van laaggeletterdheid en taalachterstanden bij kinderen en/of volwassenen;
3. Op papier staat welk doel, intentie, en/of activiteiten er vanuit het taalakkoord zijn;
4. Het akkoord geeft inzicht welke taken de verschillende deelnemers op zich nemen.

De projectleiders van Stichting Lezen & Schrijven hebben in maart 2017 een overzicht gemaakt met 21 samenwerkingsvormen die aan één of meerdere van bovenstaande criteria voldoen. Op basis van dit overzicht zijn 12 samenwerkingsvormen gevonden die aan alle criteria voldoen, en dus zijn meegenomen in het onderzoek in deze monitor.

Analyse

Na de inventarisatie hebben we voor ieder regionaal taalakkoord informatie verzameld over de inhoud en het proces van totstandkoming, waarmee we in ieder geval de betreffende onderzoeksvragen over de regionale taalakkoorden konden beantwoorden. Allereerst hebben we voor ieder regionaal taalakkoord de relevante documentatie opgevraagd bij de betreffende contactperso(o)n(en) en bestudeerd. Vervolgens hebben we voor ieder regionaal taalakkoord een telefonisch interview gehouden met een of meerdere van de trekkers van het samenwerkingsverband.

De verworven informatie hebben we gepresenteerd in korte en overzichtelijke beschrijvingen per regionaal taalakkoord (zie bijlage), welke we vervolgens hebben geanalyseerd. Hierbij hebben we vooral gekeken naar de rode draden door alle regionale akkoorden heen. Tevens hebben we de kwartaalrapportages van Stichting Lezen & Schrijven in het kader van Tel mee met Taal bestudeerd. Op basis hiervan hebben we de onderzoeksvragen met betrekking tot de regionale taalakkoorden beantwoord.

Onderdeel 2: Taalscholing werknemers

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen met betrekking tot taalscholing op de werkvloer hebben we gebruik gemaakt van de informatie die SZW op 15 augustus 2017 heeft aangeleverd over de aanvragen van stimuleringsregelingen voor werkgevers. De informatie over de karakteristieken van de deelnemende werknemers is afkomstig van een evaluatie van dr. Maurice de Greef van Artéduc – in opdracht van het programmateam Tel mee met Taal – over de outcome van de taalscholing voor werknemers⁴⁶. Hiervoor hebben in het tweede kwartaal van 2017 in totaal 477 cursisten, werkzaam bij 44 verschillende bedrijven, een vragenlijst ingevuld.

Onderdeel 3: Taalakkoord werkgevers

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen met betrekking tot de aansluiting van werkgevers bij een taalakkoord hebben we gebruik gemaakt van de informatie die SZW op 28 augustus 2017 heeft aangeleverd over de ondertekenaars van het landelijke Taalakkoord Werkgevers.

Actielijn 3- Leesbevordering

Onderzoeksvraag
3.1 Hoeveel openbare bibliotheken hebben BoekStart in het aanbod?
3.2 Hoeveel ouders: a. zijn over BoekStart geïnformeerd? b. hebben het BoekStart pakket opgehaald?
3.3 Hoeveel openbare bibliotheken voeren BoekStart in de kinderopvang uit?
3.4 Hoeveel kinderopvanginstellingen nemen gemiddeld deel aan BoekStart in een werkgebied van een openbare bibliotheek?
3.5 Hoeveel openbare bibliotheken voeren het programma de Bibliotheek op school, per schooltype (PC HAVO/VWO, VMBO), uit?
3.6 Hoeveel leerlingen, per schooltype, zijn bereikt via de Bibliotheek op school?
3.7 In hoeverre zijn bij BoekStart en de Bibliotheek op school laagtaalvaardige doelgroepen bereikt?
3.8 In hoeverre zijn met BoekStart de doelgroepen met een lage SES bereikt?
3.9 Hoeveel openbare bibliotheken werken samen met de lokale overheid en instellingen binnen een leesbevorderingsnetwerk?

⁴⁶ De Greef, M., (2017) Karakteristiek deelnemende werknemers taalscholing subsidieregeling 'Tel mee met Taal', Artéduc, Vught.

Onderzoeksvraag
3.10 Wat zijn de effecten van het programma Kunst van Lezen op baby's, peuters, leerlingen van het regulier basisonderwijs en vmbo?
3.11 In hoeverre zijn partners van Kunst van Lezen tevreden over ⁴⁷ :
a. de geboden ondersteuning door Kunst van Lezen (Koninklijke Bibliotheek en Stichting Lezen)?
b. samenwerking met Kunst van Lezen?

Om tot een antwoord te komen op bovenstaande onderzoeksvragen maken we gebruik van de volgende databronnen:

- Feitenrelaas 2017 Kunst van Lezen;
- Monitoring en evaluatieonderzoeksrapporten van externe partijen, bijvoorbeeld Kantar Public;
- Wetenschappelijk onderzoek.

Actielijn 4- Projecten

Onderzoeksvraag
<i>Per project:</i>
4.1 In hoeverre is het project conform het ingediende plan uitgevoerd en zijn de doelstellingen van het project behaald?
4.2 Welk type projecten zijn kansrijk of veelbelovend
a. ter bestrijding of voorkomen van laaggeletterdheid?
b. ter bevordering van lezen?
<i>Actielijn 4a:</i>
4.3 Hoeveel laagtaalvaardige gezinnen zijn er via de pilot Laagtaalvaardige gezinnen (Kunst van Lezen) bereikt?
4.4 Wat is het effect van deze pilot?
<i>Actielijn 4b:</i>
4.5 Hoeveel cursisten zijn er via <i>Educatie voor Vrouwen met Ambitie</i> bereikt?
4.6 Wat zijn de achtergrondkenmerken van de cursisten?
4.7 Wat zijn de leeruitkomsten van de cursisten op het gebied van
a. sociale inclusie?
b. leesvaardigheid?
4.8 Hoe tevreden zijn de cursisten met de scholing?

Op een enkele uitzondering na bevinden alle projecten zich in de opstartfase. Deze tussenrapportage geeft dan ook vooral een beschrijving van de opzet van de projecten en geeft nog geen antwoord op de evaluatievragen gericht op de output en het resultaat van de projecten. We gaan nu vooral in op onderzoeksvraag 4.1. Daarbij baseren we ons op de beschikbare documentatie per project (zoals de projectplannen) en telefonische interviews met de projectleiders. In bijlage 1 staan de uitgebreide beschrijvingen van de projecten.

De projecten worden geëvalueerd door de organisaties zelf. De data die zij verzamelen ten aanzien van de effectiviteit van de projecten worden door ons geanalyseerd, aangevuld met telefonische interviews en gepresenteerd in de volgende rapportage in 2018. In die rapportage gaan we in op onderzoeksvragen 4.2 t/m 4.8.

⁴⁷ Deze onderzoeksvraag zal alleen in de eindevaluatie meegenomen worden.

Actielijn 5- Kennis, netwerken en communicatie

Onderzoeksvraag
5.1- Hoe bekend is de beoogde doelgroep met het actieprogramma en de doelstellingen
5.2- Wat is de bekendheid van de kennis, netwerk- en communicatie instrumenten vanuit Actielijn 5?
5.3- Wat is het gebruik van de kennis, netwerk- en communicatie instrumenten vanuit Actielijn 5?
5.4- Hoe tevreden is de beoogde doelgroep over de kennis, netwerk- en communicatie instrumenten van Tel mee met Taal?

Tel mee met Taal gebruikt verschillende manieren om te communiceren en lokale, regionale en landelijke organisaties met elkaar te verbinden. Om te onderzoeken wat de bekendheid is van het Tel mee met Taal portal en de nieuwsbrief, en wat de tevredenheid is van de gebruikers van het Tel mee met Taal portal, analyseren we de gegevens die worden aangeleverd over het bezoek aan en gebruik van de portal. Deze gegevens worden aangeleverd door Roorda. Steunpunt Basisvaardigheden organiseert bijeenkomsten en voert een enquête uit na elke bijeenkomst. Vragen geven inzicht in het bereik, de bekendheid met en tevredenheid over de bijeenkomsten. Ook deze gegevens gebruiken we. Verder nemen we een survey af onder (potentiële) gebruikers van het Tel mee met Taal portal. Deze survey wordt gericht aan alle mogelijke gebruikers, dus veelal de bibliotheken en gemeenten. In de enquête stellen we vragen over de bekendheid met de portal, de frequentie van bezoek aan de portal, de voornaamste redenen voor het bezoeken van de portal en de tevredenheid over de portal. Aanvullend op de bovengenoemde enquêtes, voeren we nog een aantal diepte-interviews uit. Deze diepte-interviews geven ons extra inzichten in de bekendheid met en tevredenheid over de communicatiemanieren van Tel mee met Taal.

Over Ecorys

Ecorys is een toonaangevend internationaal onderzoeks- en adviesbureau dat zich richt op de belangrijkste maatschappelijke uitdagingen. Door middel van uitstekend, op onderzoek gebaseerd advies, helpen wij publieke en private klanten bij het maken en uitvoeren van gefundeerde beslissingen die leiden tot een betere samenleving. Wij helpen opdrachtgevers met grondige analyses, inspirerende ideeën en praktische oplossingen voor complexe markt-, beleids- en managementvraagstukken.

Onze bedrijfsgeschiedenis begon in 1929, toen een aantal Nederlandse zakenlieden van wat nu beter bekend is als de Erasmus Universiteit, het Nederlands Economisch Instituut (NEI) oprichtten. Het doel van dit gerenommeerde instituut was om een brug te slaan tussen het bedrijfsleven en de wereld van economisch onderzoek. Het NEI is in 2000 uitgegroeid tot Ecorys.

Door de jaren heen heeft Ecorys zich verspreid over de wereld met kantoren in Europa, Afrika, het Midden-Oosten en Azië. Wij werven personeel met verschillende culturele achtergronden en expertises, omdat wij ervan overtuigd zijn dat mensen met uiteenlopende eigenschappen een meerwaarde kunnen bieden voor ons bedrijf en onze klanten.

Ecorys excelleert in zes werkgebieden:

- transport en mobiliteit;
- economie en innovatie;
- energie, water en klimaat;
- regionale ontwikkeling;
- overheidsfinanciën;
- gezondheid en onderwijs.

Ecorys biedt een duidelijk aanbod aan producten en diensten:

- voorbereiding en formulering van beleid;
- programmamanagement;
- communicatie;
- capaciteitsopbouw (overheden);
- monitoring en evaluatie.

Wij hechten waarde aan onze onafhankelijkheid, onze integriteit en onze partners. Ecorys geeft om het milieu en heeft een actief maatschappelijk verantwoord ondernemingsbeleid, gericht op meerwaarde voor de samenleving en de markt. Ecorys is in het bezit van een ISO14001-certificaat dat wordt ondersteund door al onze medewerkers.

Manon Janssen,
Chief Executive Officer & Chair of the Board of Management

Over het Verwey-Jonker Instituut

Het Verwey-Jonker Instituut is een onafhankelijk onderzoeksbureau. Met onze expertise en onderzoek naar actuele vraagstukken geven we op het gehele sociaal-maatschappelijk terrein richting aan beleidsontwikkeling en uitvoering. Met ons werk willen we een bijdrage leveren aan een krachtige samenleving met oog voor iedereen. Onze onderzoekers doen hun werk integer en gedreven, zonder winstoogmerk. Het zijn inhoudelijk sterke wetenschappers met oog voor actuele sociale dilemma's. Ze zijn scherp op nieuwe ontwikkelingen en beheersen een verscheidenheid aan kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksmethoden. Opdrachtgevers gebruiken de resultaten van ons werk om richting te geven aan hun beleidsontwikkeling en ter ondersteuning van hun praktijk. De resultaten van ons onderzoek worden actief en kosteloos beschikbaar gesteld aan derden, zodat ze ten volle kunnen bijdragen aan de verbetering van de samenleving.

Ons onderzoek gebeurt op verzoek van lokale, provinciale, landelijke of internationale opdrachtgevers. Onze belangrijkste opdrachtgevers zijn de ministeries van SZW, Veiligheid en Justitie, VWS, BZK, OCW en Infrastructuur en Milieu en provincies, gemeenten, maatschappelijke ondernemers, sociale partners en (groepen) burgers zoals patiëntenorganisaties. Voor hen voeren we in opdracht onderzoek uit, soms via eigen methodieken (zoals PaJA!). Daarnaast hebben we de regie over verschillende programma's, zoals Kennisplatform Integratie & Samenleving, Kenniswerkplaats Transformatie Jeugd Amsterdam (KeTJA) en Zorgin2030.nl.

Kernwoorden in het onderzoek van het Verwey-Jonker Instituut zijn actueel, wetenschappelijk en maatschappelijk belang. In ons onderzoek komen meestal drie perspectieven samen, van burgers, instellingen en overheden. Ons onderzoek naar sociale problemen en kansen speelt zich af in meerdere domeinen van de samenleving. Ons onderzoek hebben we ingedeeld in 15 thema's: armoede, buurten, decentralisaties, diversiteit, jeugd, onderwijs, opvoeding, ouderen, participatie, seksueel en huiselijk geweld, sport, veiligheid, werk en inkomen, Wmo en zorg. We streven naar cumulatie van kennis en zorgen dat ons empirisch onderzoek altijd richtinggevend is voor de ontvanger. Onze focus ligt op de sociaal-maatschappelijke facetten van beleidsterreinen. Daarbij opereren we vaak op de raakvlakken tussen die gebieden. De programmatische opzet zorgt er voor dat het onderzoek met substantie aansluit bij actuele beleidsvragen en praktijkbehoeften.

Het Verwey-Jonker Instituut stelt hoge eisen aan de kwaliteit van het onderzoek. Met onze ISO-certificering kunt u erop rekenen dat opdrachten goed, op tijd en volgens actuele kwaliteitsnormen worden uitgevoerd. Bij het Verwey-Jonker Instituut werken ongeveer veertig wetenschappelijk medewerkers met een ondersteunende staf. Het instituut staat onder leiding van de voorzitter van de raad van bestuur dr. Majone Steketee.

Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Nederland

Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam
Nederland

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E netherlands@ecorys.com
K.v.K. nr. 24316726

W www.ecorys.nl

Sound analysis, inspiring ideas